

SIPOON KUNNAN KOTOUTTAMISOHJELMA 2018–2021

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Kotoutumiskäsitteistöä	3
3 Maahanmuuttajat Sipoossa	4
4 Kotouttamisohjelman 2018–2021 painopisteet ja tavoitteet	5
4.1 Kotouttamisohjelman valmistelu	5
4.2 Painopisteet.....	5
5 Kotouttamistyö ja -palvelut Sipoossa	6
5.1 Maahanmuuttajapalvelut.....	7
5.1.1 Suunnitelma kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien henkilöiden kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä	8
5.1.2 Alkuvaiheen ohjaus, alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelman laatiminen.....	8
5.2 Kotoutumista edistävä viestintä ja tiedotus.....	11
5.3 Suomen ja/tai ruotsin kielen oppimisen tukeminen	12
5.4 Sosiaali- ja perhetyö kotoutumisen tukena.....	13
5.5 Ikääntyneiden ja vammaisten palvelut.....	14
5.6 Varhaiskasvatus ja esiopetus kotoutumisen edistäjänä.....	15
5.7 Peruskoulu kotoutumisen tukena	18
5.8 Yli 16-vuotiaiden kotoutumiskoulutus	21
5.9 Maahanmuuttajien työllistymistä tukevat toimenpiteet	23
5.10 Terveystieteiden palvelut.....	25
5.11 Asuntopalvelut	28
5.12 Tulkkipalvelut	28
5.13 Kotoutumista tukevat kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut	29
5.14 Henkilöstön koulutus monikulttuurisuusasioissa.....	30
6 Tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen	32
7 Kotouttamistyön ja kotouttamisohjelman seuranta ja päivitys	32
Lähteet	34

1 Johdanto

Suomi on globalisaation myötä tullut vahvemmin osaksi maailmaa, jossa ihmiset liikkuvat entistä enemmän yhä moninaisemmista syistä johtuen. Ulkomaalaistaustainen väestö on kasvanut Suomessa vuodesta 1990 0,8 prosentista 6,2 prosenttiin vuonna 2015. Vuonna 2014 pääasialliset syyt Suomeen muuttoon olivat perhe (54%), työ (18%), pakolaisuus (11%) ja opiskelu (10%). (Tilastokeskus.)

1990-luvun alusta Suomeen on vuosittain saapunut vaihtelevasti noin 1000–4000 kansainvälistä suojelua ha-kevaa henkilöä. Suomi on kansainvälisin sopimuksin sitoutunut antamaan suojelua sitä tarvitseville. Perus-tana ovat Geneven vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (pakolaissopimus) ja muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä EU-lainsäädäntö. Vuonna 2015 Suomeen saapui vajaat 32500 tur- vapaikanhakijaa, mikä oli huomattavasti enemmän kuin aikaisempina vuosina. Suurin osa näiden hakijoiden turvapaikkapäätöksistä tehtiin vuoden 2016 aikana, jolloin Maahanmuuttovirasto (Migri) teki 28208 turva- paikkapäätöstä, joista 7745 oli myönteisiä ja 14282 kielteisiä. (Maahanmuuttovirasto).

Turvapaikkojen lisäksi suomi antaa kansainvälistä suojelua vuosittain myös 750:lle YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n pakolaisleireillä uudelleensijoitetusta odottaville henkilöille, joilla on todettu olevan *perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalli- seen ryhmään kuulumisen, tai poliittisen mielipiteen johdosta*. Syyrian pakolaiskriisin helpottamiseksi Suomi korotti vuosien 2014 ja 2015 pakolaiskiintiöiksi 1050.

Tämä kotouttamisohjelma otetaan huomioon kuntalain (365/1995) 65§ mukaista talousarviota ja -suunnitel- maa laadittaessa ja se päivitetään vähintään neljän vuoden välein, kerran valtuustokaudessa. Tässä kotout- tamisohjelmassa on huomioitu kunnan tämänhetkinen strategia, maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia sekä laki kotoutumisen edistämisestä.

2 Kotoutumiskäsitteistöä

Tässä ohjelmassa käytetään seuraavia lakiin kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) ja yhdenvertaisuusla- kiin (1325/2014) perustuvia määrittämiä keskeisistä kotoutumiseen ja maahanmuuttajiin liittyvistä käsit- teistä.

kotoutuminen Maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoit- teena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen.

kotouttaminen Kotoutumisen monialaista edistämistä viranomaisten ja muiden tahojen toi- menpiteillä ja palveluilla. Kotoutumisjakson kesto on neljä vuotta, minkä jäl- keen maahanmuuttaja siirtyy yleisten sosiaali- ja terveystalveluiden piiriin.

<i>maahanmuuttaja</i>	Suomeen muuttanut henkilö, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelulupakortti.
<i>pakolainen</i>	Henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen, tai poliittisen mielipiteen johdosta. Turvapaikanhakijasta poiketen kiintiöpakolainen on saanut pakolaisstatuksen jo ennen Suomeen tuloaan YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:lta.
<i>turvapaikanhakija</i>	Henkilö, joka anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta vuoden 1948 ihmisoikeuksien julistuksen mukaiseen oikeuteen turvapaikasta vedoten.
<i>erityistoimenpiteet</i>	Tehostettuja kotouttamistoimenpiteitä, joita käytetään erityisesti sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentuneen toimintakyvyn, iän, perhetilanteen, luku- ja kirjoitustaidottomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella.
<i>syrijntä</i>	<i>Välitön syrjintä</i> tarkoittaa sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. <i>Välillinen syrjintä</i> tarkoittaa sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteen oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia tai tarpeellisia.

3 Maahanmuuttajat Sipoossa

Maahanmuuttajien määrän laskemisessa käytetään erilaisia mittareita eikä maahanmuuttajalle ole yhtä ainoaa virallista määritelmää. Tilastoissa maahanmuuttajat määritellään yleensä kansalaisuuden, syntymämaan tai kielen perusteella. Ulkomaalaistaustaisella henkilöllä viitataan usein henkilöön, joka on itse syntynyt ulkomailla tai jonka vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Vieraskielisellä taas tarkoitetaan henkilöä, jolla on jokin muu äidinkieli kuin suomi tai ruotsi.

Tilastokeskuksen mukaan Sipoossa asui vuonna 2015 766 ulkomaalaistaustaista henkilöä mikä vastaa 3,9 prosenttia Sipoon väestöstä. Näistä 90 henkilöä on syntynyt Suomessa. Vuoden 2016 tilastojen mukaan Sipoossa asui 841 vieraskielistä henkilöä. Nämä luvut ovat edelleen suhteellisen pieniä verrattuna lähialueisiin. Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla asui ulkomaalaistaustaisia vuonna 2015 yli 14%.

Valtaosa Sipoon maahanmuuttajista on tullut kuntaan perhe- ja työsyistä. Kiintiöpakolaisia Sipoo on vastaanottanut ensimmäisen kerran Vietnamista vuonna 1989. Sipoon kunta teki vuonna 2013 päätöksen vastaanottaa 20-25 kiintiöpakolaista joka kolmas vuosi. Vuonna 2014 Sipooseen saapui yhteensä 23 iranilaista kiintiöpakolaista.

Vuoden 2015 aikana, kun Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, Sipooseen perustettiin kolme eri toimijoiden ylläpitämää vastaanottoyksikköä alaikäisille, yksin ilman huoltajaa Suomeen tulleille turvapaikanhakijoille. Sinä vuonna kunnanvaltuusto teki päätöksen tarjota kuntapaikkaa 46:lle alaikäiselle oleskeluluvan saaneelle henkilölle vuoden 2016 aikana ja sen jälkeen kunnan pakolaiskiintiö on vuosittain 10-15 henkilöä/3-4 perhekuntaa vuodesta 2017 alkaen. Pakolaiskiintiöllä tarkoitetaan ELY-keskuksen kuntaan osoittamia kiintiöpakolaisia sekä myönteisen päätöksen saaneita, pakolaisten vastaanoton piiriin kuuluvia turvapaikanhakijoita. Pakolaiskiintiön lisäksi kuntaan saattaa sijoittua itsenäisesti pakolaisten henkilöpiiriin kuuluvia henkilöitä, mutta heitä ei lasketa kuuluvaksi kunnan pakolaiskiintiöön. Itsenäisesti Sipooseen muuttavien kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien henkilöiden määrä vaikuttaa olevan kasvussa.

4 Kotouttamisohjelman 2018–2021 painopisteet ja tavoitteet

4.1 Kotouttamisohjelman valmistelu

Sipoossa ensimmäinen kotouttamisohjelma laadittiin vuonna 2002. Sipoon kunta teki päätöksen kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta vuonna 2013, jolloin kotouttamisohjelma päivitettiin kotoutumislain mukaiseksi vuosille 2014–2017. Kotouttamisohjelma tulee päivittää kerran valtuustokaudessa. Kotouttamisohjelman 2018–2021 tavoitteena on päivittää kotouttamisohjelma vastaamaan tämänhetkistä tilannetta Sipoossa, sekä edelleen toimia työväliseen monialaisessa yhteistyössä maahanmuuttajien kotoutumista edistävässä työssä. Kotouttamisohjelman vastuuhenkilönä toimii Sipoon maahanmuuttokoordinaattori ja hänen tukenaan toimii moniammatillinen kotouttamistyön ohjausryhmä. Kotouttamisohjelmaa laadittaessa on käyty keskusteluja eri henkilöiden ja työtiimien kanssa kunnan eri toimialoilla, kuten sivistystoimen, varhaiskasvatuksen, kolmannen sektorin, terveydenhuollon, aikuissosiaalityön ja perhetyön toimialoilla. Tämän lisäksi kotouttamisohjelmaa on työstetty yhdessä kotouttamistyön ohjausryhmän yhteisissä tapaamisissa, eri johtoryhmissä sekä valiokunnassa.

4.2 Painopisteet

Tämän kotouttamisohjelman 2018–2021 tehtävänä on edistää kotoutumista ja vahvistaa monialaista yhteistyötä, kuten laki kotoutumisen edistämisestä määrää. Kotouttamisohjelman valmistelun aikana kunnassa on eri tiimeissä mietitty, mitä asioita tulisi kehittää kotouttamistyössä, jotta tämä toteutuisi. Tämän työn tuloksena on päädytty siihen, että tämän kotouttamisohjelman painopisteitä ovat muun muassa:

- maahanmuuttajien osallisuuden ja kaksisuuntaisen kotoutumisen tukeminen ja edistäminen Sipoossa
- Sipoon kotouttamistyön vastuualueiden ja työnjaon selkiyttäminen
- Kehittää pakolaistaustaisten henkilöiden kotoutumisajan loppuvaiheen ohjausta ja sujuvoittaa asiakkaan siirtymistä kunnan peruspalveluihin
- Kehittää kunnan palveluita vastaamaan mahdollisimman hyvin maahanmuuttajataustaisten henkilöiden moninaisia tarpeita
- Asiakasosallisuuden lisääminen kaikissa kunnan palveluissa
- Vahvistaa yhteistyötä kunnan eri toimialojen välillä
- Työikäisten työllistymisen ja siihen tähtäävään koulutukseen osallistumisen lisääminen
- Kehittää kotoutumisen seurantamenetelmiä

Ohjelma myös tuo esille jokaisen eri toimialan keskeisiä kehittämiskohteita, joiden avulla kotouttamista edistävä työ Sipoossa palvelee sekä kotouttamistyötä tekevää henkilöstöä että maahanmuuttajia ja kantaväestöä.

5 Kotouttamistyö ja -palvelut Sipoossa

Kotouttaminen ja kotoutuminen ovat aina kaksisuuntaisia prosesseja, joihin osallistuu kotoutuja sekä ympärillä oleva yhteiskunta. Näin ollen kaikki kunnan peruspalvelut pyritään myös suunnittelemaan niin, että ne soveltuvat kaikille kuntalaisille. Kotouttamistyö Sipoossa tapahtuu eri viranomaistahojen, kolmannen sektorin ja seurakuntien monialaisen yhteistyön kautta. Lähtökohtana on kunnan tämänhetkisen strategian mukaisesti asiakaslähtöisyys. Tavoitteena on, että kunnan palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajataustaisille henkilöille, ja että jokainen kunnassa asuva maahanmuuttajataustainen henkilö saa samat palvelut tasavertaisesti muiden kuntalaisten kanssa ja asioi sen viranomaisen luona, jonka toimialaan kulloinkin käsiteltävä asia kuuluu. Maahanmuuttajien käyttämiä peruspalveluita siis järjestetään ensisijaisesti osana kunnan peruspalveluita ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja, sekä erityispalveluina siltä osin kuin ne ovat tarpeellisia.

Kotouttamistyön kokonaisuutta ja monialaista yhteistyötä sekä erityisesti kotoutumislain edellyttämää tehokasta alkuvaiheen ohjausta koordinoi Sipoon maahanmuuttajapalvelut. Sipoon maahanmuuttajapalvelut vastaa pakolaisten vastaanotosta, alkuvaiheen ohjauksesta, kuntapaikkojen koordinaatiosta sekä alaikäisten yksintulleiden tukiasumispalveluista ja heidän jälkihuollosta. Kotoutumisaika on pääsääntöisesti kolme vuotta kiintiöpakolaisten ja muiden maahanmuuttajien kohdalla. Yksintulleet alaikäiset kuntapaikan saaneet ovat oikeutettuja jälkihuoltoon, kunnes he täyttävät 21 vuotta.

Kotoutumisajan aikana ja sen jälkeen kunnan peruspalvelut ovat käytettävissä kaikille kuntalaisille tasavertaisesti. Yhtenä tämän kotouttamisohjelman tavoitteena on selkiyttää tehtävänjakoa ja vastuualueita sekä maahanmuuttajapalvelun tiimin sisällä, että maahanmuuttajapalveluiden ja kunnan muiden palveluiden välillä.

Kotouttamistyötä seuraa kotouttamistyön ohjausryhmä, joka kokoontuu vähintään kerran vuodessa. Kotouttamistyön ohjausryhmä on monialainen työryhmä, johon osallistuu edustajia muun muassa sivistystoimesta, varhaiskasvatuksesta, kolmannelta sektorilta, seurakunnista ja terveydenhuollon palveluista.

Kotouttamistyön keskeiset toimialueet ovat:

- viestintä ja tiedotus
- kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien henkilöiden vastaanotto ja ohjaus
- alkuvaiheen ohjaus, alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelman laatiminen
- suomen ja ruotsin kielen oppimisen tukeminen
- sosiaali- ja perhetyö
- ikääntyneiden ja vammaisten palvelut
- varhaiskasvatus
- peruskoulu
- yli 16-v. kouluttautuminen
- työllistymistä tukevat toimenpiteet
- terveydenhuollon palvelut
- tulkkipalvelut
- asuntopalvelut
- kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut

- henkilöstön koulutus monikulttuurisuusasioissa
- tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen

5.1 Maahanmuuttajapalvelut

Sipoossa toimii maahanmuuttajapalvelut, josta on mahdollista saada yleisinformaatiota maahanmuuttoasi-oihin liittyen. Palveluissa annetaan maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvää ohjausta, neuvontaa ja tie-toa maahanmuuttajille, viranomaisille ja yhteistyökumppaneille. Maahanmuuttajapalveluiden päätehtävänä on kuntaan sijoitettavien kiintiöpakolaisten tai oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden ja paluumuut-tajien vastaanotto ja kotoutumisen edistäminen kolmen vuoden ajan. Sipoon maahanmuuttajapalveluissa työskentelee sosiaalityöntekijä, maahanmuuttokoordinaattori, sosiaaliohjaaja, vastaava ohjaaja ja asumisoh-jaaja ja palveluita johtaa palvelupäällikkö.

Sipoon maahanmuuttajapalveluiden rakenne on muuttunut paljon viime vuosien aikana. Yhtenä tämän ko-touttamisohjelman tavoitteena on selkiyttää maahanmuuttajapalveluiden sisäistä tehtävänjakoa. Alla ole- vasta taulukosta näkyy vastuunjako maahanmuuttajapalveluiden tiimissä.

Taulukko 1: Maahanmuuttajapalveluiden tehtäväkokonaisuus

Tehtävänimike	Vastuualue	Esimerkkejä työtehtävistä
Palvelupäällikkö	Hallinnollinen esi- mies	Hallinnolliset esimiestehtävät
Vastaava sosiaalityöntekijä	Sosiaalityöntekijän tehtävät, tiimivas- taavan tehtävät	Vastuutyöntekijänä toimiminen, asiakas- ja kotoutu- missuunnitelmien laatiminen, vastuu tiimin ammatil- lisesta ohjaamisesta
Maahanmuuttokoordinaattori	Maahanmuutto- ja kotouttamistyön hallinto, kehittämi- nen ja seuranta	Valtionkorvauksien hakeminen, viranomaisyhteistyö, kotouttamistyön kehittäminen ja seuranta, verkosto- jen rakentaminen, kotouttamisohjelman laatiminen ja seuranta, kotouttamistyön ohjausryhmän koolle- kutsu
Sosiaaliohjaaja	Kiintiöpakolaisten ja työikäisten maa- hanmuuttajien al- kuvaiheen sosiaa- liohjaus	Kiintiöpakolaisten ja työikäisten maahanmuuttajien vastaanottaminen ja ohjaaminen kaikissa viranomais- asioissa, arjen hallinnassa ja muissa uuteen yhteis- kuntaan sopeutumiseen liittyvissä asioissa
Vastaava asumisohjaaja	Tukiasumisen esi- miestehtävät	Ohjaa asumisohjaajien työskentelyä, suunnittelee palveluiden sisältöä
Asumisohjaajat	Tukiasumisessa asuvien kokonais- valtainen ohjaus	Nuoren ohjaaminen viranomaisasioissa, arkiaska- reissa ja asumisessa, sosiaali- ja terveyspalveluiden käytössä, opinnoissa ja työelämässä, sekä vapaa-ajan aktiviteeteissa

5.1.1 Suunnitelma kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien henkilöiden kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä

Kunta voi tehdä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa sopimuksen kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien henkilöiden kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä. Laki kotoutumisen edistämisestä edellyttää myös, että kunta tekee monivuotisen suunnitelman näiden henkilöiden kotoutumisen edistämisestä. Sipoo on tehnyt päätöksen vastaanottaa vuosittain 10–15 kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvaa henkilöä/3–4 perhekuntaa vuodesta 2017 alkaen.

Kun kuntapaikkoja myönnetään, on hyvä pyrkiä vastaanottamaan ainakin 10–15 henkilöä samasta maasta, koska se saattaa ennaltaehkäistä syrjäytyneisyyttä ja ulkopuolisuuden tunnetta. Myös käytännön järjestelyt ovat helpompia, kun kieliryhmä on suurempi. Esimerkiksi käännöstöiden ja tulkkausten kilpailutus helpottuu.

Kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvien henkilöiden vastaanotosta ja kuntapaikkojen koordinaatiosta vastaa Sipoon maahanmuuttajapalvelut. Kotoutumisen edistäminen on kuitenkin koko yhteiskunnan yhteinen tehtävä. Tässä kotouttamisohjelmassa on jokaisessa osiossa huomioitu myös kansainvälisen suojelun piiriin kuuluvat henkilöt, joille kuuluu samat peruspalvelut kuin kaikille muille kuntalaisille. Kiintiöpakolaiset ovat kuitenkin aina alussa erityistuen tarpeessa. Kiintiöpakolaiset ja oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat kuuluvat kotoutumispalvelujen piiriin noin kolme vuotta, jolloin heitä ohjaa maahanmuuttajapalveluiden vastuutyöntekijä. Alkuvaiheen ohjaus on kuvattu tarkemmin osiossa Alkuvaiheen ohjaus, alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelman laatiminen.

Pakolaisten vastaanotosta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta säädetään kotoutumislaisissa ja valtioneuvoston päätöksessä pakolaisten vastaanotosta. Niiden tarkoituksena on korvata palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä aiheutuneet kustannukset kunnalle. ELY-keskus maksaa kunnalle valtion varoista pakolaiskiintiön kautta tulleista henkilöistä aiheutuneet kustannukset osittain laskennallisesti ja osittain täysimääräisinä. (Selvitys pakolaisten vastaanotosta Sipooseen, 2013.) Korvausten saanti edellyttää voimassa olevaa sopimusta pakolaisten vastaanotosta ELY-keskuksen kanssa, sekä kunnan valtuustossa hyväksyttyä kotouttamisohjelmaa. Lisätietoja kustannusten korvaamisesta löytyy Sipoossa laaditusta "Selvitys pakolaisten vastaanotosta Sipooseen" (2013).

5.1.2 Alkuvaiheen ohjaus, alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelman laatiminen

Alkuvaiheen ohjaus

Kotouttamistyössä on erityisen tärkeää kartoittaa maahanmuuttajan kokonaisvaltainen elämäntilanne, tarjota tietoa yhteiskunnasta ja ohjata hänet sopivien palveluiden ja toimenpiteiden pariin heti kuntaan muuttaessa. Myös kunnassa asuvat maahanmuuttajat ovat tuoneet esille tarpeen alkuvaiheen ohjaukselle.

Laki kotoutumisen edistämisestä edellyttää, että kunta ja TE-toimisto sekä muut viranomaiset antavat opastusta, ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävästä toimenpiteistä, palveluista ja työelämästä, tekevät alkukartoituksen maahanmuuttajan tilanteesta ja tarvittaessa tai asiakkaan pyynnöstä suunnittelevat yhdessä tämän kanssa henkilökohtaisen kotoutumissuunnitelman. Kunnan puolelta haastatteluista, mahdollisesta alkukartoituksesta ja kotoutumissuunnitelman teosta vastaavat maahanmuuttajapalveluiden vastuutyöntekijä.

Sipoossa maahanmuuttajapalveluiden alkuvaiheen ohjaus on karkeasti jaettu kahteen eri osaan; *kiintiöpakolaiset ja työikäiset oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat sekä alaikäisenä yksin maahan tulleet oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneet lapset ja nuoret*. Kiintiöpakolaiset ja työikäiset oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat kuuluvat kotoutumispalvelujen piiriin noin kolme vuotta. Kiintiöpakolaisten alkuvaiheen ohjaukseen kuuluu esimerkiksi lentokentältä hakeminen, ensimmäisen asunnon järjestäminen ja sinne saattaminen. Alkuvaiheeseen kuuluu myös kotikäyntejä, tapaamisia toimistolla, sekä infotilaisuuksia kunnan palveluista, suomalaisesta työelämästä ja yhteiskunnasta. Kolmen vuoden aikana asiakkailla on oma vastuutyöntekijä maahanmuuttajapalveluissa, joka ohjaa asiakkaita kokonaisvaltaisesti kaikissa arkeen ja kotoutumiseen liittyvissä asioissa. Kolmen vuoden jälkeen tavoitteena on, että asiakas siirtyy kunnan peruspalveluihin. Pakolaisten vastaanottoon liittyvä tehtäväkokonaisuus on tarkemmin kuvattu pakolaisten vastaanotosta tehdystä selvityksessä.

Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/27 §) määrää, että ilman huoltajaa olevan lapsen tai nuoren, jolle on myönnetty oleskelulupa hänen haettuaan Suomessa alaikäisenä kansainvälistä suojelua tai joka on otettu Suomeen ulkomaalaislain 90 §:ssä tarkoitetussa pakolaiskiintiössä, hoiva, huolenpito ja kasvatus järjestetään perheryhmäkodissa tai tuetun perhesijoituksen avulla taikka muuten tarkoituksenmukaisella tavalla. Sipoossa alaikäisenä yksin maahan tulleet, alle 17-vuotiaat asuvat perheryhmäkodissa. Tukiasumista järjestetään kaikille 17 vuotta täyttäneille alaikäisille kuntapaikan saaneille, minkä jälkeen nuorelle järjestetään jälkihuoltoa 21 ikävuoteen asti. Itsenäisesti kuntaan muuttavalle 18–20-vuotiaalle oleskeluluvan saaneelle turvapaikanhakijalle järjestetään jälkihuoltoa sen jälkeen, kun hän on kirjoilla Sipoossa ja on itse löytänyt asunnon. Perheryhmäkodissa, tuetussa asumisessa ja jälkihuollossa nuoria ohjaavat asumisohjaajat tai asumisyksikön henkilökunta. Koska alaikäiset ilman huoltajaa Suomeen tulleet lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, on tärkeä panostaa eri tukitoimiin heidän kotoutumisensa ja hyvinvointinsa edistämässä. Sipoossa tämä huomioidaan resursoimalla tarpeeksi henkilökuntaa lasten ja nuorten kanssa tehtävään kotouttamistyöhön, järjestämään lapsille ja nuorille kummiperhe- tai tukihenkilötoimintaa, sekä kehittämällä sektorit ylittävää yhteistyötä edustajien, kunnan eri osastojen, kolmannen sektorin ja ELY-keskuksen välillä.

Alkukartoitus

Valtioneuvosto on säätänyt asetuksen kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta. Alkukartoituksen tarkoituksena on arvioida asiakkaan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisedellytykset mahdollisimman kattavasti. Näitä ovat esim. luku- ja kirjoitustaito, suomen ja ruotsin kielen taito, opiskelutaidot ja -valmiudet, aikaisempi koulutus ja työkokemus, erityisosaaminen, asiakkaan omat koulutus- ja työllistymistoiveet, elämäntilanne ja siihen liittyvät palvelutarpeet. Alkukartoituksessa puhutaan myös kotoutumiskielen valinnasta ja selvitetään, haluaako asiakas opiskella suomen tai ruotsin kieltä kotoutumiskoulutuksessa. Alkukartoituksen perusteella asiakas voidaan ohjata työmarkkinoille, tarvettaan vastaavaan koulutukseen tai muihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin. Samalla arvioidaan, tarvitseeko asiakas erityistä kotoutumissuunnitelmaa.

Alkukartoituksen tekee joko TE-toimisto, maahanmuuttajan ollessa rekisteröitynyt työttömäksi työnhakijaksi, tai kunta, jos asiakas saa toimeentulotukea muutoin kuin tilapäisesti. Kunnan alkukartoitus aloitetaan kahden kuukauden sisällä asiakkuuden alkamisesta tai alkukartoitusta koskevasta pyynnöstä. Alkukartoituksesta vastaavat sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä.

Suurin osa alkukartoituksista tehdään TE-toimistossa. Kunta ilmoittaa ELY-keskukseen vuosittain kunnassa laadittujen kartoitusten määrän sekä niiden aloittamis- ja päättämisaikat. Kunnalle maksetaan 700 euron korvaus jokaisesta kunnan vastuulle kuuluvan maahanmuuttajan päätökseen saatetusta alkukartoituksesta.

Kotoutumissuunnitelman laatiminen

Maahanmuuttajalla, joka on rekisteröitynyt työtön työnhakija tai saa muutoin kuin tilapäisesti toimeentulotukea ja on asunut Suomessa korkeintaan kolme vuotta, on oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Suunnitelma voidaan myös laatia ilman edellisiä vaatimuksia, jos asiakkaan arvioidaan alkukartoituksessa tarvitsevan suunnitelmaa kotoutumisen edistämiseksi. Alaikäiselle ilman huoltajaa saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle laaditaan aina kotoutumissuunnitelma. Ensimmäinen kotoutumissuunnitelma on tehtävä viimeistään kolmen vuoden kuluttua ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisestä tai oleskeluoikeuden rekisteröimisestä ja se laaditaan tarpeista riippuen enintään yhden vuoden ajaksi. Kotoutumissuunnitelman mukaisiin toimenpiteisiin osallistumisen ajalta maahanmuuttajalle myönnetään työmarkkinatukea tai toimeentulotukea.

Kotoutumissuunnitelma on kunnan, työ- ja elinkeinotoimiston ja asiakkaan yhdessä luoma henkilökohtainen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea asiakkaan yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja ja osallistumista tasavertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Se sisältää ainakin suomen tai ruotsin kielen opiskelua ja lisäksi tarvittaessa muita kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja, kuten oman äidinkielen opiskelua erityisesti alaikäisten maahanmuuttajien osalta, yhteiskuntaan perehdyttävää opetusta, tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon- sekä perusopetusta täydentävää opetusta, alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimia toimenpiteitä ja palveluja, kotoutumiskoulutusta tai muita kotoutumista yksilöllisesti edistäviä toimenpiteitä. Kunnassa maahanmuuttajapalvelut on vastuussa kotoutumissuunnitelmien tekemisestä yhteistyössä TE-toimiston kanssa.

Taulukko 2: Alkuvaiheen ohjauksen tehtäväkokonaisuus

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Indikaattori
Asiakas saa tarvittavat tiedot kunnan palveluista	Asiakas ohjataan kunnan ja eri viranomaistahojen infotilaisuuksiin heti asiakkuuden alkuvaiheessa Keskeiset asiakirjat käännetään suurimmille kieliryhmille	Maahanmuuttajapalvelut tai kyseessä oleva viranomais-taho	Järjestettyjen infotilaisuuksien määrä Käännettyjen asiakirjojen lukumäärä
Asiakkaan tuen tarve selvitetään	Maahanmuuttajalle tarjotaan alkuvaiheen neuvontaa ja ohjausta ja hänelle tehdään alkukartoitus ja asiakassuunnitelma	Maahanmuuttajapalvelujen vastuutyöntekijä TE-toimisto	Tehtyjen alkukartoitusten ja asiakassuunnitelmien määrä
Asiakas ohjataan kotoutumista edistävään toimintaan	Kotoutumissuunnitelma laaditaan sitä tarvitsevalle ja/tai siihen oikeutetulle asiakkaalle	TE-toimisto tai maahanmuuttajapalvelujen vastuutyöntekijä	Laadittujen kotoutumissuunnitelmien määrä

Pakolaistaustainen asiakas saa tarvittavan tuen kotoutumiseen alkuvaiheessa	Pakolaisten vastaanotosta tehdyn selvityksen mukaiset toimenpiteet (esim. ensiasunnon järjestäminen, tiedottaminen, opastaminen, terveystarkastukset, alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma, taloudellinen tuki)	Maahanmuuttajapalvelut TE-toimisto Kela	Pakolaistaustaisten asiakkaiden kokonaisvaltainen elämäntilanne
---	---	---	---

Alkuvaiheen ohjauskäytäntöjen kehittäminen Sipoossa

- Seurataan asiakkaiden kotoutumista täyttämällä kotoutumisen seurantalomake kaikkien asiakkaiden kanssa säännöllisin väliajoin ja kehitetään tukitoimia, jotka edistävät asiakkaiden osallisuutta yhteiskuntaan
- Kotoutumisajan loppuvaiheen tuki: asiakasta tuetaan maahanmuuttajapalveluiden tiiviistä tuesta siirtymisessä kunnan peruspalveluihin
- Asiakasosallisuuden lisääminen palveluissa

5.2 Kotoutumista edistävä viestintä ja tiedotus

Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jota kunnan tulee lakisääteisesti edistää. Sipoon kunnan strategiassa mainitaan yhdeksi toimintaa ohjaavaksi arvoksi avoimuus, mikä tarkoittaa sitä, että Sipoo viestii ajantasaisesti kahdella kielellä ja toimii läpinäkyvästi. Tiedottamisessa on hyvä mahdollisuuksien mukaan huomioida Sipoon muut isoimmat kieliryhmät: viro, venäjä, englanti ja persia.

Avoimella ja selkeällä viestinnällä pyritään myös edistämään kaikkien kuntalaisten keskinäistä vuorovaikutusta ja ehkäisemään väärinymmärrysten syntyä. Viestinnällä ja tiedottamisella pyritään myös lisäämään eri kulttuurien välistä vuoropuhelua ja vaikuttamaan kuntalaisten asenteisiin myönteisellä tavalla. Ensisijaisesti maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyvä viestintä pyritään toteuttamaan kunnan verkkosivuilla. Tarvittaessa voidaan myös järjestää tiedotustilaisuuksia ja tiedottaa asioita alueen lehdissä.

Maahanmuuttajalle on kotoutumislain (1386/2010, 7§) mukaisesti annettava tieto hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Kotoutumislain mukaan kaikille Suomeen muuttaville annetaan perustietoaineisto oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä.

Taulukko 3: Kotoutumista edistävän viestinnän ja tiedotuksen kokonaisuus

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Indikaattori
Kotoutumisen kaksisuuntaisuutta tuetaan avoimella tiedotuksella ja viestinnällä.	Ajankohtaisista maahanmuuttoasioista tiedotetaan.	Maahanmuuttokoordinaattori tai eri toimialat omilla ta- hoillaan.	Maahanmuuttoasioista julkaistujen tiedotteiden ja keskustelutilaisuuksien määrä
Kuntalaiset ovat tietoisia kunnan maahanmuuttoasioista.	Kunnan maahanmuuttoasioihin keskittyvät palvelusivut päivitetään ajan tasalle.	Maahanmuuttokoordinaattori ja kunnan tiedotus ja IT- vastuuta.	Palvelusivuston päivittäminen ja sen käyttäjämäärät.
Maahanmuuttajat saavat tietoa Sipoon palveluista.	Kehitetään asiakkaille suunnattua tiedotusta ja huomioidaan kielelliset tarpeet. Ohjataan asiakkaita käyttämään mm. kunnan verkkosivuja.	Eri toimialojen vastuutyöntekijät	Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kokemus kunnan tiedotuskanavista

Kotoutumista edistävän viestinnän ja tiedotuksen kehittäminen Sipoossa

- Kehitetään maahanmuuttoasioihin liittyviä viestinnän käytäntöjä
- Pidetään kunnan maahanmuuttajapalveluiden verkkosivut ajan tasalla
- Tarvittaessa järjestetään tiedotustilaisuuksia ja yleisökeskusteluja sekä viestitään mediaa ajankohtaisista maahanmuuttoon liittyvistä asioista kunnassa

5.3 Suomen ja/tai ruotsin kielen oppimisen tukeminen

Kielen oppiminen on kotoutumisessa ensisijaisen tärkeää, ja kotoutumispalveluiden piiriin kuuluvalla maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumista tukevaan kieliopetukseen. Sipoo on kaksikielinen kunta, jossa enemmistökielenä on suomi. Suomen perustuslaki (1999/731) 17§ määrittää Suomen kansalliskieliksi suomen ja ruotsin. Sipooseen muuttavalla vieraskielisellä kuntalaisella on perustuslakiin pohjautuva oikeus valita, haluaako opiskella kotoutumiskielenään suomea vai ruotsia. Tämä tulee tuoda henkilölle tiedoksi jo kotoutumispulun alkuvaiheessa.

Kielen opiskelun tarve kartoitetaan maahanmuuttajan alkukartoituksessa. Tasavertaisten koulutus- ja työllistymismahdollisuuksien saavuttamiseksi molempien kansalliskielten opettaminen ja osaaminen on muiden kuntalaisten tavoin maahanmuuttajien kohdalla ihanteellinen päämäärä. Käytännössä perusopetuksen kielten opiskelussa maahanmuuttajataustaisilla oppilailla voi kuitenkin olla erityisenä haasteena opiskella samanaikaisesti suomea tai ruotsia, vähintään yhtä A1 -kieltä ja omaa äidinkieltään yhtä aikaa. Tästä syystä joissain tapauksissa päädytään hakemaan vapautusta toisen kotimaisen kielen opinnoista, millä saattaa olla seurauksia koulutusjatkumon tai työnhakemisen kannalta. Monia maahanmuuttajataustaisia henkilöitä kuitenkin kiinnostaa molempien kotimaisten kielten opiskelu, joten on tärkeää, että aina annetaan mahdollisuus

valita, mitä kieliä itse haluaa opiskella. Tässä kotouttamisohjelmassa suomen/ruotsin kielen opiskelua käsitellään tarkemmin varhaiskasvatusta, perusopetusta ja yli 16-vuotiaiden koulutusta käsittelevien kappaleiden yhteydessä.

5.4 Sosiaali- ja perhetyö kotoutumisen tukena

Sipoon kunta tukee asiakkaiden, mukaan lukien maahanmuuttajataustaisten asukkaiden yhteiskuntaan sopeutumista yksilö- ja perhekohtaiset tarpeet huomioivalla sosiaali- ja perhetyöllä, tehostetulla neuvonnalla ja ohjauksella sekä tarvittaessa taloudellisella tuella. Sipoon maahanmuuttajapalveluissa työskentelee yksi sosiaalityöntekijä, joka on kiintiöpakolaisten ja alaikäisenä yksin maahan tulleiden kuntapaikan saaneiden vastuutyöntekijä kotoutumisaikana. Maahanmuuttajapalveluissa työskentelee myös yksi sosiaaliohjaaja joka vastaa kiintiöpakolaisten vastaanotosta, sosiaaliohjauksesta ja perhetyöstä. Pakolaistaustaiset asiakkaat kuuluvat tiiviin sosiaalityön piiriin pääsääntöisesti kolme vuotta maahanmuutosta lukien ja tähän aikaan sisältyy monenlaisia erityispalvelujen tarpeita.

Maahanmuuttajia tuetaan kunnallisten ja julkisten palvelujen käyttämisessä sekä opastetaan muiden kotoutumista edistävien palvelujen piiriin. Asiakasta autetaan hakemaan taloudellista tukea Kelasta mikäli muut tulot (esim. palkka, eläkkeet, päivärahat) eivät riitä kohtuullisiin elinkustannuksiin. Kela myöntää toimeentulotukea toimeentulotukilakiin ja sen perusteella asiakkaalle tehtävään tulo- ja menolaskelmaan perustuen. Maahanmuuttajataustaiselle toimeentulotukiasiakkaalle laaditaan aina kotoutumissuunnitelma, mikäli sitä ei ole aikaisemmin laadittu.

Sipoon kunta tarjoaa erilaisia lasten, nuorten ja perheiden kasvun sekä vanhemmuuden tukemisen palveluja kantaväestön tapaan myös maahanmuuttajaperheille. Perhetyön tavoitteena on perheiden elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönoton tukeminen sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen. Perhetyö tukee lapsiperheiden arjen sujumista eri elämäntilanteissa tai kun vanhempien voimavarat ovat vähissä. Maahanmuuttaja-asiakkaiden käytössä ovat myös lastensuojelu ja -valvonta, perheneuvonta, puheterapia, terveystoiminta ja lasten omaishoidon palvelut.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 12 §:ssä säädetään jokaisen kunnassa oleskelevan henkilön oikeudesta kiireelliseen sosiaalihuoltoon. Säännöksen mukaan jokaisella kunnassa oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa hänen yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Mikäli paperittomasti maassa oleskeleva henkilö tarvitsee kiireellistä sosiaalihuoltoa, on hänelle tarjottava kiireellistä apua. Paperittomana maassa oleskelevilla lapsilla on oikeus lastensuojelulain mukaisiin palveluihin.

Taulukko 4: Monikulttuurisen sosiaali- ja perhetyön kokonaisuus

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Indikaattorit
Kotoutumisen edistäminen ja suomalaisen yhteiskuntaan sopeutuminen	Maahanmuuttajille tarjotaan tehostettua neuvontaa, ohjausta, taloudellista tukea ja yksilö- ja perhekohtaista sosiaalityötä	Maahanmuuttajapalveluiden vastuutyöntekijä Aikuissosiaalityö Lasten, nuorten ja perheiden elämänkaari palvelut	Ohjauksikäyntien määrä Työntekijöiden ja asiakkaiden omat arviot kotoutumisen edistymisestä
Maahanmuuttajaperheiden arki sujuu, toimintakyky vahvistuu ja tarvittaessa korjautuu	Kunta tarjoaa tarvittavia kasvun ja vanhemmuuden palveluja maahanmuuttajaperheille	Maahanmuuttajapalveluiden sosiaalihoaja Lasten, nuorten ja perheiden elämänkaari palvelut	Palveluja käyttävien maahanmuuttajien määrä

Monikulttuurisen sosiaali- ja perhetyön kehittäminen

- Pakolaistaustaisten asiakkaiden kotoutumisajan jälkeen asiakkaiden siirtymistä kunnan peruspalveluihin tuetaan ja kehitetään
- Kehitetään yhteistyötä kunnan eri osastojen välillä, esimerkiksi maahanmuuttajapalveluiden, aikuissosiaalityön sekä lasten, nuorten ja perheiden elämänkaari - palveluiden välillä, jotta palvelut tukevat myös maahanmuuttajataustaisia asiakkaita mahdollisimman hyvin

5.5 Ikääntyneiden ja vammaisten palvelut

Sipoossa tarjotaan sosiaalihuoltolain (2014/1301), vammaispalvelulain (1987/380), sekä vanhuspäätöslain (2012/980) mukaisia tukitoimia ikääntyneille, vammaisille sekä heidän omaisilleen. Sipoossa on mm. päiväkeskustoimintaa, palveluasumista, neuvontapalveluita ja kotihoidon palveluita. Toiminnan tavoitteena on mahdollistaa ikääntyneille ja vammaisille kuntalaisille hyvä, mielekäs ja muihin kuntalaisiin nähden tasa-arvoinen elämä. Ikääntyneiden ja vammaisten palveluissa maahanmuuttajataustaiset asiakkaat kohdataan tasavertaisina kuntalaisina. Palveluita pyritään jatkuvasti kehittämään, jotta ne vastaavat myös maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden tarpeita. Erityisesti palveluissa panostetaan henkilökunnan koulutukseen ja siihen, miten toiminnassa voidaan huomioida eri kulttuuritaustat. Henkilökunnalle on mm. teetetty ohjeita siitä, miten voidaan työskennellä kulttuurisensitiivisesti eri taustaisten asiakkaiden kanssa.

Taulukko 5: Ikääntyneiden ja vammaisten palveluiden kokonaisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Indikaattorit
Ikääntynyt maahanmuuttaja-taustainen henkilö saa niitä palveluita, mitä hänen tarve vaatii	Henkilö ohjataan ikääntyneiden palveluiden palveluohjaukseen	Sosiaalitoimen vastuutyöntekijä	Ikääntyneiden maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrä suhteutettuna maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrään ikääntyneiden palveluissa
Vammaisen maahanmuuttaja-taustainen henkilö saa niitä palveluita mitä hänen tarve vaatii	Henkilö ohjataan palveluntarpeen selvitykseen	Sosiaalitoimen vastuutyöntekijä	Vammaisten maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrä suhteutettuna maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrään vammaispalveluissa
Ikääntyneiden ja vammaisten palvelut vastaavat maahanmuuttaja-taustaisten henkilöiden tarpeita	Jokaiselle asiakkaalle tehdään yksilöllinen palveluntarpeiden arviointi, jonka pohjalta palveluita suunnitellaan	Ikääntyneiden palvelut ja vammaispalvelut	Asiakkaiden ja omaisten näkemys palveluiden soveltuvuudesta

Monikulttuurisen työn kehittäminen ikääntyneiden ja vammaisten palveluissa

- Yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa kehitetään
- Ohjeita käännetään tarvittaville kielille
- Henkilöstölle järjestetään tarvittaessa lisäkoulutusta

5.6 Varhaiskasvatus ja esiopetus kotoutumisen edistäjänä

Varhaiskasvatus-, päivähoito- ja esiopetustyötä ohjaavat Sipoossa lait, asetukset ja valtakunnalliset linjaukset, varhaiskasvatussuunnitelma sekä lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Lasten päivähoitolaki (1973/36, 2a§) ja asetus (1973/239, 1a§) sekä perusopetuslaki (1998/628) määrittelevät jokaiselle lapselle subjektiivisen oikeuden osallistua päivähoiton piirissä tapahtuvaan varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen.

Sipoon varhaiskasvatuspalvelut tarjoavat kunnan perheille päivähoitoa, esiopetusta, avointa leikkitoimintaa ja tilapäishoitoa. Sipoossa on 17 kunnallista päiväkotia, joista kymmenen sijaitsee Pohjois-Sipoossa ja seitsemän Etelä-Sipoossa. Päiväkodit tarjoavat sekä suomen-, ruotsin- että kaksikielistä päivähoitoa eri muodoissa (ryhmäperhepäiväkoti, ympärivuorokautinen ja tavallinen päiväkot). Lisäksi Sipoossa on useampia päiväkoiteja, jotka tarjoavat varhaiskasvatuspalveluita joko ostopalveluna tai yksityisesti. Sekä suomen- että ruotsinkielisiä perhepäivähoitajia on Pohjois- ja Etelä-Sipoossa. Heidän merkityksensä kasvattajaroolissa on tärkeä erityisesti sivukylissä, joissa päiväkoiteja ei juuri ole. Toukokuussa 2017 päivähoitossa ja esiopetuksessa oli yhteensä 1055 sipoolaista lasta. Muita kuin äidinkielenään suomea ja ruotsia puhuvia, kielen oppimiseen tukea tarvitsevia lapsia heistä oli 41.

Maahanmuuttajaperheet tulevat huomioiduksi tasavertaisina kuntalaisina varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa Sipoossa. Sipoon varhaiskasvatuksen keskeiset toiminta-ajatukset nojaavat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Sen mukaisesti Sipoon varhaiskasvatuksen lähtökohtia ovat lapsen ihmisarvon periaatteet syrjimättömyydestä ja tasa-arvoisesta kohtelusta, lapsen edusta ja oikeudesta elämään sekä täysipainoiseen kehittymiseen. Sipoon kunnan varhaiskasvatussuunnitelman keskeisiksi arvoiksi on kirjattu lapsen oikeus hyvään lapsuuteen, turvallisuus, kiireettömyys, toisten ihmisten ja luonnon kunnioitus ja välittäminen sekä suvaitsevaisuus.

Varhaiskasvatuspalveluissa maahanmuuttajataustaisen lapsen äidinkieli ja kulttuurinen tausta huomioidaan ja hänen kotoutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan tuetaan. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan, että maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumisen prosessi alkaa usein päivähoitossa ja päivähoito on tärkeä kielen oppimisen väylä. Kasvatuskumppanuutta vanhempien kanssa tuetaan ja päivähoito tukee myös koko perheen kotoutumista opastamalla kunnan palveluihin ja suomalaiseen kulttuuriin. Tulkkipalveluita käytetään aina tarvittaessa yhteistyöpalaverissa vanhempien kanssa. Kaikissa Sipoon päiväkodeissa on käytössä toimintamalli, jonka mukaan vieraskieliselle lapselle varataan kolmen ensimmäisen päiväkotikuukauden ajaksi kaksi paikkaa, jotta hänen erityistarpeensa pystytään huomioimaan.

Jokaiselle lapselle tehdään päivähoitossa varhaiskasvatussuunnitelma. Maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa siinä korostuvat suomen/ruotsin kielen oppiminen sekä oman kielen ylläpitäminen. Maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman yhteyteen voidaan yhdessä vanhempien kanssa laatia suomen/ruotsin kielen tukemisen suunnitelma. Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetus toteutuu luontevammin osana normaalia päivittäistä toimintaa, mutta sen lisäksi voidaan järjestää suomen/ruotsinkielistä opetusta pienryhmässä. Sipoon päiväkodeissa on myös otettu käyttöön S2-kielen seurantalomake, jonka avulla seurataan lapsen kielellistä kehitystä. Sipoossa on yksi erityislastentarhanopettaja, joka on suorittanut suomi toisena kielenä (S2) -pätevyitysmiskoulutuksen. Mahdollisuuksien mukaan lapselle voidaan myös järjestää oman äidinkielen opetusta, jos päiväkodissa tai lähipäiväkodeissa on neljä samaa kieltä puhuvaa lasta. Ruotsi toisena kielenä -opetusta ei ole tähän mennessä tarjottu, vaikka valtakunnallinen esiopetuksen opintosuunnitelma sitä suosittelee.

Kunnallisen päivähoiton lisäksi Sipoon kunta järjestää myös päivittäin avointa varhaiskasvatusta, johon ovat tervetulleita kaikki alle kouluikäiset kotihoidossa olevat lapset vanhempineen ja hoitajineen. Toimintaan kuuluu mm. kerho- ja perhekerhotoimintaa, puistotoimintaa ja vauvaperhetoimintaa, jotka sisältävät askartelua, laulua, satutuokioita ja jumppaa asiakkaiden toiveet huomioiden. Palveluihin ohjaaminen on keskeinen ja tärkeä perhetyön, varhaiskasvatuksen, terveydenhuollon ja muiden maahanmuuttajaperheiden kanssa työtä tekevien yhteinen tehtävä.

Esiopetus

Sipoo järjestää perusopetuslain mukaista esiopetusta sekä päivähoiton että koulujen esiopetusyksiköissä. Esiopetus perustuu perusopetuslakiin sekä kansallisiin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, Sipoon kunnan esiopetussuunnitelmaan sekä yksikkö- ja lapsikohtaisiin suunnitelmiin. Esiopetus on maksutonta ja velvoittavaa ja siihen ovat oikeutettuja kaikki alle kouluikäiset lapset vuotta ennen lapsen oppivelvollisuuden alkamista. Myös lapset, joiden perusopetuksen aloittamista on siirretty myöhemmäksi, ovat oikeutettuja maksuttomaan esiopetukseen.

Maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetus järjestetään kaikille lapsille tarkoitetuissa esiopetusryhmissä tai tuetuissa esiopetusryhmissä. Maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetuksen erityisinä tavoitteina on

suunnitelmallinen suomen/ruotsin kielen opetus sekä lapsen oman äidinkielen tukeminen. Jotta esiopetuksessa opiskelevat vieraskieliset lapset saisivat parhaan mahdollisen tuen peruskoulun aloitukseen, olisi esiopetusryhmissä asianmukaista tehdä suomi toisena kielenä -kielikartoituksia. Kielikartoituksen perusteella lapsi pystyttäisiin ohjaamaan parhaiten sopivaan kouluun tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen. Oman äidinkielen kielikartoitusten tekemistä pitäisi myös harkita esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa tarvitaan lisätietoja mahdollisista oppimisvaikeuksista. Esiopetuksessa ei ole tähän mennessä ollut tarvetta valmistavan esiopetuksen pienryhmälle. Valmistavan esiopetuksen järjestämiseen tulee kuitenkin kiinnittää huomiota ja sitä järjestää ainakin integroituna esiopetusryhmiin erilaisin tukitoimin. Lisäksi varhaiskasvatuspalveluiden ja perusopetuksen yhteistyö esiopetuksen valmistavassa ja S2-opetuksessa on noussut esille tulevaisuuden kehittämisalueena.

Taulukko 6: Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kotouttamistyön tehtäväkokonaisuus

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Indikaattori
Jokaisella maahanmuuttajataustaisella lapsella on mahdollisuus kunnan päivähoitoon ja esiopetukseen	Päivähoitopaikan tai vaihtoehdoisen toiminnan järjestäminen maahanmuuttajataustaiselle lapselle	Varhaiskasvatuspalvelujen sijoituskoordinaattorit	Maahanmuuttajalasten määrä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa
Toimiva kasvatuskumppanuus maahanmuuttajaperheen ja henkilökunnan välillä	Yhteistyö maahanmuuttajaperheen kanssa: kasvatusneuvottelut, ohjaaminen palveluihin	Päiväkodinjohtajat Päiväkotien henkilöstö	Päivähoidon aloituskäytännöt Kasvatusneuvotteluiden määrä lapsesta lähtevän tarpeen mukaan
Lapsen kielellisiä ja tietotaidollisia valmiuksia tuetaan	Esiopetuksen valmistavaa opetusta järjestetään tarvittaessa S2/R2-tarpeen arvioinnin mukaan Suomen/ruotsin kielen opetuksen järjestäminen pienryhmässä Lapsen kielellistä kehitystä tuetaan pienryhmätoiminnalla integroituneissa ryhmissä	Varhaiskasvatuspalvelut S2/R2-opetuksesta vastaava opettaja/varhaiskasvatuksen erityisopettajat Yhteistyö koulutuspalvelujen ja varhaiskasvatuspalvelujen kanssa Erityisopettajat	Lasten määrä esiopetuksen valmistavassa opetuksessa ja varhaiskasvatuksen S2/R2-oppimäärässä
Maahanmuuttajataustainen lapsi ohjataan esiopetuksesta sopivaan kouluun tai valmistavalle luokalle	S2/R2-opettaja arvioi esiopetuksessa olevan vieraskielisen lapsen kielitaidon ja lapsi ohjataan sopivaan kouluun/valmistavaan opetukseen.	Yhteistyö koulutuspalvelujen kanssa	Tehtyjen kieliarviointien määrä ja lasten määrä valmistavassa opetuksessa

Varhaiskasvatustyöntekijät saavat tukea monikulttuuristen lasten ja perheiden kanssa tehtävään työhön	Työntekijöille tarjotaan monikulttuurisuuskoulutusta	Varhaiskasvatuspalvelujen johto, päiväkodinjohtajat	Tarjottujen monikulttuurisuuskoulutusten määrä ja osallistujien lukumäärä
---	--	---	---

Monikulttuurisen työn kehittäminen Sipoon varhaiskasvatuspalveluissa

- Jotta päiväkodin kasvatushenkilöstöllä olisi mahdollisuus kehittää monikulttuurista varhaiskasvatusta Sipoossa, henkilökunnan kotouttamistyön tueksi tulee järjestää monikulttuurisuuskoulutusta.
- Selvittää kiertävän S2-lastentarhanopettajan palkkaamisen mahdollisuutta. Edellisen kotouttamisohjelman jälkeen on todettu, että kiertävälle S2-lastentarhanopettajalle olisi kysyntää ja tarvetta. Tavoitteena olisi, että yhdellä henkilöllä olisi syvällisempi näkemys lasten kielellisistä tuen tarpeista.
- Valmistavan esiopetuksen kehittäminen on tärkeää. Mahdollisuutta varhaiskasvatuspalveluiden ja koulutuspalvelujen yhteistyöhön valmistavassa ja S2-opetuksessa tulee kartoittaa.

5.7 Peruskoulu kotoutumisen tukena

Perusopetuslain mukaan oppivelvollisuus koskee kaikkia Suomessa vakinaisesti asuvia lapsia kansallisuudesta riippumatta. Sipoon perusopetuksen tavoitteena on tukea kaikkien oppilaiden kasvua ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä ja opettaa tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Sipoon kunnassa toimii yhteensä 15 perusopetuksen oppilaitosta ja toimipistettä: kahdeksan ruotsinkielistä alakoulua ja yksi ruotsinkielinen yläkoulu (Kungsvägens skola) sekä neljä suomenkielistä alakoulua, yksi suomenkielinen yhtenäiskoulu (Sipoonlahden koulu) ja yksi suomenkielinen yläkoulu (Sipoonjoen koulu). Ruotsin- ja suomenkieliset yläkoulut (Kungsvägens skola ja Sipoonjoen koulu ovat lukuvuoden 2016–2017 alusta lähtien yhdistetty samaan koulurakennukseen koulutuskeskus Nikkilän Sydämeen.

Suomenkielisissä peruskouluissa oli syyskuussa 2017 yhteensä 1726 oppilasta joista vieraskielisiä oli 97 eli 5,6 prosenttia. Vuonna 2012 3,9 prosenttia oppilaista oli vieraskielisiä, joten vieraskielisten oppilaiden määrä suomenkielisissä kouluissa on noussut melko paljon viime vuosien aikana. Ruotsinkielisten koulujen yhteenlaskettu oppilasmäärä oli puolestaan 975, joista vieraskielisiä oli 3, eli 0,3 prosenttia mikä on saman verran kuin vuonna 2012.

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetus tapahtuu ensisijaisesti oppilaiden oman asuinalueen lähikoulussa. Tarpeen mukaan oppilaiden henkilökohtaisiin oppimissuunnitelmiin lisätään suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta tai valmistavaa opetusta.

Sipoossa on parhaillaan käynnistymässä kahden vuoden pituinen, OKM:n rahoittama OPINTIESI -hanke, jonka tavoitteena on luoda maahanmuuttajille ja turvapaikanhakijoille suunniteltu yhtenäinen koulutuspolku, jossa

kohderyhmä ja opetuksen ammattilaiset ovat kussakin vaiheessa tietoisia opetuksen saatavuudesta, järjestämisen mahdollisuuksista ja tarjolla olevista tukitoimista. Hankkeen aikana panostetaan opettajien koulutusmahdollisuuksiin ja annetaan opettajille aikaa kehittää ja suunnitella toimintaa. Lisätietoja hankkeesta löytyy Sipoon koulutuspalvelujen verkkosivuilta.

Perusopetukseen valmistava opetus

Maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille, jotka eivät osaa riittävästi suomen/ruotsin kieltä voidakseen opiskella suomen-/ruotsinkielisessä opetusryhmässä, tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä järjestämään perusopetukseen valmistavaa opetusta. Valmistavassa opetuksessa luodaan hyvä pohja koulunkäynnille Suomessa, minkä takia se on erittäin hyödyllinen vasta maahan tulleelle henkilölle. Valmistavan opetuksen ryhmässä opiskellaan suomen tai ruotsin kieltä sekä muiden oppiaineiden keskeisiä käsitteitä jokaiselle oppilaalle erikseen laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Valmistava opetus järjestetään joko lähikoulussa, lähikoulujen yhteistyönä tai valmistavassa pienryhmässä.

Valmistavaa opetusta annetaan 6–10-vuotiaille vähintään 900 tuntia ja sitä vanhemmille vähintään 1000 tuntia. Kielitaidon ollessa riittävä lapsi siirtyy lähikouluun ikäänsä ja taitojaan vastaavalle luokalle. Oppilaat opiskelevat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa suomenkielissä opetusryhmissä niitä aineita, joissa he pärjäävät puutteellisellakin kielitaidolla. Sipoossa toimii tällä hetkellä yksi valmistava luokka, sekä yksi tasonluokka jonka tavoitteena on tukea siirtymistä yleisopetukseen.

Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus

Perusopetuksessa maahanmuuttajaoppilaat voivat opiskella suomea tai ruotsia suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2/R2) -oppimäärän mukaan, joka eroaa tavoitteiltaan suomea/ruotsia äidinkielenään opiskelevien oppilaiden opetuksesta. Tavoitteena on tukea oppilaan suomen/ruotsin kielen kehitystä ja auttaa oppilasta saavuttamaan mahdollisimman hyvä kielitaito muiden aineiden opiskelua sekä jatko-opintoihin hakeutumista varten. Oppilaille annetaan tarvittaessa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisen oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Maahanmuuttajaoppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma, joka voi olla osa oppilaan kotoutumissuunnitelmaa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014.)

Lisäksi on muistettava, etteivät kaikki maahanmuuttajataustaiset oppilaat tarvitse S2- tai R2-opetusta vaan osa voi selvittää äidinkielen ja kirjallisuuden yleisistä tavoitteista. Esimerkiksi Pohjoismaista tulleet selviävät yleensä hyvin ruotsinkielisissä kouluissa, monet maahanmuuttajat ovat oppineet kielen hyvin jo aikaisemmin varhaiskasvatuksessa ja maahanmuuttajataustaisiksi luokitellaan myös osa Suomessa syntyneistä lapsista, joilla saattaa olla erittäin hyvät suomen tai ruotsin kielen taidot.

Oman äidinkielen ylläpitämisen tukeminen

Suomen kielen opiskelun lisäksi on tärkeä tukea lapsen oman äidinkielen ylläpitämistä. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä on tuettava monipuolisesti. Oman äidinkielen opetusta pyritään järjestämään niille oppilaille, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi.

Sipoossa toimii venäjän- ja vironkielisiä oman äidinkielen oppimisryhmiä. Tarpeiden muuttumista tulee seurata ja mahdollisesti järjestää muille kieliryhmille äidinkielen opetusta. Kielitarjonnan laajentamisen tarvetta tulisi kartoittaa tämän kotouttamisohjelman kauden aikana.

Oman uskontokunnan mukainen opetus

Oppilaalla on oikeus saada oman uskontokuntansa mukaista opetusta, jos kyseiseen uskontokuntaan kuuluvia oppilaita on vähintään kolme ja vanhemmat pyytävät opetuksen järjestämistä.

Sipoossa opetetaan tällä hetkellä enemmistön mukaisen evankelisluterilaisen uskonnonopetuksen lisäksi ortodoksista uskontoa ja elämäntietoa. Pyyntöjä muiden uskontojen opetuksesta, esimerkiksi islamin uskonnon opetuksesta on myös esitetty ja opetuksen järjestämistä on selvitetty, mutta henkilökuntaa on ollut haastava löytää. Myös etäopintojen järjestämisen mahdollisuutta on mietitty ja tätä mahdollisuutta tulisi tulevaisuudessa kartoittaa, jos ei lähiopiskelun järjestäminen ole mahdollista.

Taulukko 7: Sipoon perusopetuksen kotouttamistyön tehtäväkokonaisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Indikaattorit
Maahanmuuttajataustainen oppilas saa tarvittavat kielelliset valmiudet, tiedot ja taidot, jotta voi osallistua perusopetukseen	Kunnassa järjestetään perusopetukseen valmistavaa opetusta	Sivistystoimi	Valmistavan opetuksen toteutus ja sisältö
Oppilaan suomen/ruotsin kieli kehittyy ja hän saavuttaa mahdollisimman hyvän kielitaidon muiden aineiden opiskelua ja jatko-opintoja ajatellen	Varmistetaan, että kunnan tarjoama S2/R2-kielen opetus on riittävää	Koulutuspalvelut	S2/R2-kielen opettajien ja opetustuntien määrä suhteessa opetusta tarvitsevien oppilaiden määrään
Lapsen oman äidinkielen ylläpitämistä tuetaan	Tarvittaessa järjestetään lisää oman äidinkielen opetusryhmiä	Koulutuspalvelut	Oman äidinkielen oppimisryhmien määrä suhteessa vieraskielisten lasten lukumäärään
Lasten kuulumista omaan uskontokuntaan tuetaan	Tarvittaessa järjestetään uusia uskonnonopetuksen pienryhmiä	Koulutuspalvelut	Uskonnonopetuksen pienryhmien määrä
Perusopetuksen henkilöstö saa tukea lapsen moni/kaksikielisyyden ja kulttuuri-identiteetin tukemiseen	Perusopetuksen henkilöstö saa tarpeita vastaavaa monikulttuurisuus- ja täydennyskoulutusta	Koulutuspalvelut	Koulutusten ja osallistujien lukumäärä

Monikulttuurisen opetustyön kehittäminen Sipoossa

- Tarvetta ruotsinkieliseen valmistavaan ryhmään ja R2-opetukseen tulee seurata. Mikäli oppilasmäärä on vähäinen erillisen ryhmän järjestämiselle, tulee ruotsinkielisen valmistavan oppilaat integroida omaan lähikouluun erilaisin tukitoimin ja R2-opetus järjestää normaalissa opetusryhmässä opetusta eriyttämällä.
- Lapsille pyritään järjestää oman uskonnon opetusta, mikäli vanhemmat sitä pyytävät ja ryhmään tulijoita on vähintään kolme.

- Lapsille pyritään järjestää oman äidinkielen opetusta, mikäli ryhmän koko on vähintään neljä.
- Henkilöstön koulutustoimintaa pyritään kehittämään
- Kokonaisvaltaisen oppimispolun kehittäminen maahanmuuttajataustaisille lapsille, varhaiskasvatuksesta yläkouluun asti

5.8 Yli 16-vuotiaiden kotoutumiskoulutus

Oppivelvollisuusiän ylittäneelle, alle kolme vuotta Suomessa asuneelle maahanmuuttajalle, jonka valmiudet eivät riitä lukio- tai ammattiopisto-opintoihin, voidaan tarjota kotoutumiskoulutusta TE-toimiston kautta työvoimakoulutuksena tai ohjata kunnan, TE-toimiston tai henkilön omasta aloitteesta omaehtoiseen opiskeluun. Maahanmuuttajan koulutukseen liittyvät tarpeet arvioidaan alkukartoituksessa. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan kotoutumiskoulutukseen osallistumisesta, mutta koulutukseen osallistuminen ei kuitenkaan edellytä, että kotoutumissuunnitelma on tehty. Koulutukseen ohjaaminen, kuten kotouttamistyö kokonaisuudessaankin, on koko kunnan yhteinen tehtävä. Esimerkiksi Sipoossa toimiva maahanmuuttajapalveluiden sosiaaliohjaus, tukiasuminen, etsivä nuorisotyö ja nuorisoperhetyö ovat tärkeässä roolissa maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ohjaamisessa tarpeita vastaavaan koulutukseen.

Käytännössä kotoutumiskoulutuksena voidaan tarjota esim. perusopetuksen lisäopetusta, aikuisten perusopetusta, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta (MAVA) tai ammattistarttikoulutusta. Nämä sisältävät mm. suomen tai ruotsin kielen opetusta ja tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää työelämään ja jatkokoulutukseen pääsyä sekä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia.

Kotoutumiskoulutukseen ohjaaminen tapahtuu aina yksilön tarpeiden ja elämäntilanteeseen pohjautuen. Työelämän ulkopuolella olevat maahanmuuttajat, kuten iäkkäät maahanmuuttajat tai henkilöt joilla on vamma tai sairaus, voidaan ohjata henkilölle soveltuvaan omaehtoiseen kotoutumista edistävään koulutukseen. Näiden henkilöiden koulutustarpeisiin voidaan vastata varmistamalla, että omaehtoisesta opiskelusta tarjonta on riittävän laaja ja monipuolinen ja auttaa heitä löytämään eri koulutusvaihtoehtoja. Kaikki maahanmuuttajat eivät kuitenkaan tarvitse kotoutumiskoulutusta. Riippuen henkilön työ- ja koulutuskokemuksesta, joillekin henkilöille ammatillinen työvoimakoulutus saattaa olla ensisijainen vaihtoehto.

Kotoutumiskoulutuksen järjestäminen

TE-toimiston järjestäessä kotoutumiskoulutusta työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena ELY-keskus vastaa kotoutumiskoulutuksen hankinnasta toimialueellaan. Kunta voi sekä järjestää kotoutumiskoulutusta että ohjata maahanmuuttajaa hänelle soveltuvaan muun toimijan järjestämään omaehtoiseen opiskeluun. Lähialueilla mm. seuraavat tahot tarjoavat kotoutumiskoulutuspalveluita:

- Sipoon kansalaisopisto
- Amisto ja Point College, Porvoo
- Borgå Folkakademi (tarjoaa ruotsinkielisen vaihtoehdon kotoutumiskoulutukselle)
- Järvenpään Seurakuntaopisto
- Keravan aikuislukio
- Keuda (useita toimipisteitä, yksi Sipoossa)

- Liikelaitos Edupoli, Porvoo
- Eiran aikuislukio
- Yrkesinstitut Praktikum

Palveluiden tarjontaa suunniteltaessa on syytä muistaa, että opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksista myönnetään rahoitusta mm. maahanmuuttajien ammatilliseen opetukseen valmistavaan opetukseen, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen sekä lukiokoulutukseen valmistava koulutus. Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen uudistus on astumassa voimaan vuoden 2018 alusta hallituksen linjausten mukaisesti. Uudistuksen myötä mm. luku- ja kirjoitustaidon opetus on siirtymässä osaksi koulutusjärjestelmää. Tämän lisäksi valmisteilla on lakimuutos, joka vahvistaisi vapaan sivistystyön roolia maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Näiden uudistusten myötä kunnan rooli kotoutumiskoulutuksen järjestäjänä vahvistuu. Sipoossa ei ole vielä tehty päätöstä siitä, aikooko kunta järjestää kotoutumiskoulutusta, mutta Sipoon kansalaisopisto on ilmoittanut mielenkiintonsa järjestää ainakin osan koulutuksesta.

Kotoutumiskoulutuksen vaihtoehtoja

Kotoutumiskoulutuksissa yksilöllisiä opintopolkuja on monenlaisia. Tässä on listattu esimerkkejä siitä, minkälaisia kotoutumiskoulutuksia kotoutujalle usein tarjotaan:

Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus (MAVA):

Valmistava koulutus on tarkoitettu maahanmuuttajille, jotka aikovat hakeutua tutkintoon johtavaan ammatilliseen peruskoulutukseen. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet ammatillisiin opintoihin siirtymistä varten.

Perusopetuksen lisäopetus (ns. maahanmuuttajien kymppiluokka):

Maahanmuuttajien jatkokoulutusedellytyksien lisäämiseksi voidaan tarjota perusopetuksen jälkeistä lisäopetusta. Koulutus kestää yhden lukuvuoden, jonka aikana oppilas voi korottaa perusopetuksen arvosanoja, suorittaa ammatillisia tai lukio-opintoja tai tutustua eri ammattialoihin. Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa riittävät taidot suomen tai ruotsin kielessä ja muissa aineissa voidakseen jatkaa opintojaan toisen asteen oppilaitoksessa ja menestyäkseen työelämässä. Perusopetuksen lisäopetukseen on ollut haastavaa saada paikkoja ja lisäopetuksen järjestäminen tulee kartoittaa.

Aikuisten perusopetus:

Jos yli 16-vuotiaalta maahanmuuttajalta puuttuu peruskoulutuksen päättötodistus hän voi osallistua aikuisten perusopetukseen. Opintojen kesto on 1–3 vuotta ja opiskelijat voivat suorittaa koko suomalaisen perusopetuksen oppimäärän tai osia siitä. Aikuisten perusopetusta järjestetään mm. Keravan aikuislukiossa ja Eiran aikuislukiossa.

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus (Ammattistartti):

Ammattistartti on tarkoitettu niille peruskoulun päättäneille oppilaille, jotka eivät vielä ole ratkaisseet ammatinvalintaansa tai joilla muista syistä ei ole riittäviä valmiuksia osallistua jatko-opintoihin heti peruskoulun jälkeen. Tavoitteena on, että opiskelija saa valmiudet hakeutua perustutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen tutustumalla monipuolisesti eri koulutusaloihin ja työelämään ja ammatteihin.

Taulukko 8: yli 16-vuotiaiden kotoutumiskoulutuksen kokonaisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Indikaattorit
Yli 16-vuotias maahanmuuttaja saa tarvittavat valmiudet toisen asteen koulutusta ja työelämää varten	Henkilö ohjataan hänen tarpeitaan vastaavaan kotoutumiskoulutukseen	TE-toimisto Kunnan maahanmuuttajapalveluiden vastuutyöntekijä Koulutuspalvelut Moninainen toimialayhteistyö	Kotoutumiskoulutukseen ohjattujen oppilaiden määrä ja sisäänpääsyprosentti Kotoutumiskoulutuksen jälkeen toisen asteen koulutukseen osallistuvien määrä ja sisäänpääsyprosentti

Yli 16-vuotiaiden koulutuksen kehittäminen

- Monialaisen yhteistyön luominen TE-toimiston, kunnan ja kolmannen sektorin välillä
- Työelämän ulkopuolella oleville henkilöille soveltuvien koulutusten kartoittaminen lähialueella
- Kotoutumiskoulutusta tukevien toimintojen paikallinen kehittäminen ja työharjoittelupaikkojen rekrytoiminen paikallisesti

5.9 Maahanmuuttajien työllistymistä tukevat toimenpiteet

Maahanmuuttajien työllisyysaste on Suomessa alhaisempi kaikissa ikäryhmissä kantaväestöön verrattuna. Vuoden 2015 aikana vieraskielisten 18–64-vuotiaiden työllisyysaste oli 49,5% kantaväestöllä sen ollessa 69,28%. Sipoon kunnassa 18–64 vuotiaiden työllisyysaste oli 79% vuoden 2015 aikana. Maahanmuuttajien työllistyminen onkin tärkeää sekä maahanmuuttajan että vastaanottavan kunnan näkökulmasta. Toisaalta työllistyminen on yksi kotoutumisen ensisijaisista edistäjistä ja hyvä kotoutuminen puolestaan edistää työllistymistä. Lisäksi maahanmuutto tarjoaa osaltaan vastauksen työmarkkinoilta eläköityvien ikäluokkien aiheuttamaan tulevaan työvoimapulaan. Tämä huomioidaan myös Suomen maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiassa, jonka tarkoituksena on viitoittaa tietä aktiivisemmalle ja ennakoivammalle maahanmuuttopolitiikalle. Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiassa huomioidaan myös verkostojen tärkeys työllistymisessä sekä työelämän asenneilmapiiriin vaikuttamisen tärkeys.

Sipoon kunnan tämänhetkisessä strategiassa huomioidaan väestön nopea kasvu suhteessa työpaikkojen määrään. Sipoon tavoitteena on kaksinkertaistaa työpaikkojen määrä vuodesta 2013 vuoteen 2025 mennessä. Sipoon ja koko Suomen maahanmuuttajaväestöstä suurin osa on työikäisiä ja maahanmuuttajien työllistäminen ja osaamisen hyödyntäminen on yhä tärkeämpää myös Sipoossa. Taulukko kuvaa Sipoon väestön jakautumista eri ikäryhmiin koko väestön osalta sekä vieraskielisten osalta. Se osoittaa, että vieraskielisistä kuntalaisista yli 70 prosenttia on 24–64-vuotiaita koko väestön vastaavan luvun ollessa vähän yli 52 prosenttia.

Taulukko 9: Sipoon väestö kielen ja iän mukaan 31.12.2016 (Tilastokeskus)

Ikäryhmä	0-14 v.	15-24	25-44	45-64	65-
Väestö yhteensä (%)	19,73	11,09	<u>22,93</u>	29,36	16,89
Muut kuin suomen, ruotsin ja saamen kieliset (%)	14,63	11,06	<u>43,16</u>	27,82	3,33

Maahanmuuttajien työllistymisen kannalta koulutustarpeiden huomioiminen ja työelämään ohjaaminen on ensisijaisen tärkeää. Myös Sipoossa asuvat maahanmuuttajat ovat tuoneet esille tarpeen sujuvaan työelämään siirtymiseen esimerkiksi oppisopimusten kautta. Uudenmaan TE-toimisto vastaa Sipoossa asuvien työnhakijoiksi ilmoittautuvien maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista edistävästä ja tukevasta työvoimapalveluista ja muista toimenpiteistä. TE-toimiston tehtävänä on myös käynnistää alkukartoitus maahanmuuttajalle, joka on työtön ja rekisteröity työnhakijaksi työ- ja elinkeinotoimistoon. Se laatii myös kotoutumissuunnitelmia ja tarjoaa kotoutumiskoulutusta työvoimapolitiittisena toimenä.

Sipoo kuuluu Uudenmaan TE-toimiston alueeseen, mutta sillä ei ole omaa toimipistettä. Sipolaiset voivat asioida haluamassaan toimipisteessä Uudellamaalla: Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Hyvinkäällä, Järvenpäässä, Keravalla, Lohjalla, Porvoossa tai Raaseporissa. Lisätietoa alueen TE-toimistoista löytyy sivulta: <http://toimistot.te-palvelut.fi/uusimaa>.

TE-keskuksen lisäksi Sipoon kunnan työikäisten elämänkaaripalvelut järjestää työttömille työnhakijoille erilaisia työllistymistä edistäviä palveluita kuten kuntouttavaa työtoimintaa, työkokeiluja, tukityöllistämistä ja oppisopimuskoulutusta. Tarkoituksena on parantaa asiakkaan työ- ja toimintakykyä ja työllisyysmahdollisuuksia sekä selkiyttää hänen jatkosuunnitelmiaan. Kuntouttava työtoiminta on lakiin perustuvaa työllistymistä edistävää toimintaa, jonka järjestämisvelvollisuus on kunnalla. Sen perustana on yksilöllinen asiakkaan kanssa luotu aktivointisuunnitelma. Toiminta on tarkoitettu pitkään työttöminä olleille henkilöille, jotka saavat työttömyyden perusteella toimeentulotukea tai työmarkkinatukea.

Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään kunnan eri toimipisteissä. Sosiaalityön alaisuuteen kuuluva toimintakeskus Risteys tarjoaa eri-ikäisille pitkäaikaistyöttömille kuntouttavaa työtoimintaa, nuorten ja aikuisten kuntouttavaa työtoimintaa, työkokeilua, palkkatukityötä, oppisopimusopiskelua sekä työelämän valmennusta. Risteys on avoin myös maahanmuuttajataustaisille pitkäaikaistyöttömille ja tarjoaa tilojaan sovitusti esim. suomen/ruotsin kielen opiskeluryhmille.

Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrää tulee todennäköisesti kasvamaan myös työllistymispalveluissa lähivuosien aikana. Yksi syy tähän on se, että vuoden 2018 aikana suurella osalla pakolaistaustaisilla henkilöillä on kotoutumisaika loppumaisillaan. Tämän seurauksena työllistymispalveluiden rooli näiden asiakkaiden työllistymisen tukemisessa kasvaa entistä suuremmaksi. Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden

määrää tulisi seurata työllistymispalveluissa ja mahdollisesti myös kartoittaa lisäresurssien tarvetta tulevaisuudessa. Myös hyvien käytäntöjen luomista maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden työllistymisen tukemiseksi tulisi lähivuosina kehittää.

Taulukko10: Työllistymistä tukevan työn kokonaisuus

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Indikaattorit
Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden työllistymisen edistäminen	Maahanmuuttajataustaiset asiakkaat ohjataan TE-toimiston ja kunnan järjestämiin työllisyyttä edistäviin palveluihin Kunnan työnantajia kannustetaan työllistämään maahanmuuttajataustaisia henkilöitä	TE-toimisto TYP Kunnan työllistymispalvelut	Maahanmuuttajataustaisten työttömien ja pitkäaikaistyöttömien määrä suhteessa kunnan keskiarvoon Työllisyyttä edistäviin palveluihin osallistuvien maahanmuuttajien määrä

Maahanmuuttajien työllistymistä tukevan työn kehittäminen

- Maahanmuuttajataustaisille asiakkaille löydetään soveltuva ammattitasoinen koulutus joka edistää työllistymistä
- Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden työllistymisen edistämistä tukevien käytäntöjen kehittäminen vastaamaan asiakkaiden tarpeita
- Jos asiakkaiden määrä lisääntyy huomattavasti, on myös kartoitettava lisäresurssien tarvetta
- Kannustetaan kunnan työnantajia tarjoamaan työkokeiluja maahanmuuttajataustaisille henkilöille

5.10 Terveystieteiden palvelut

Kansanterveyslain (66/1972) ja erikoissairaanhoidon lain (1062/1989) mukaan kunnan tulee järjestää terveys- ja sairaanhoitopalvelut terveydenhuoltolain määräysten mukaisesti. Sipoo tarjoaa maahanmuuttajille samat lakisääteiset terveys- ja sairaanhoitopalvelut kuin muillekin kuntalaisille mukaan lukien neuvola-, kouluterveyshuolto-, opiskeluterveyshuolto- ja sairaanhoitopalvelut. Lisäksi terveydenhuoltolain 13§ edellyttää opiskelu- ja työterveyshuollon ulkopuolelle jäävien nuorien ja työikäisten terveystarkastusten järjestämisen.

Tutkimusten mukaan maahanmuuttajaväestö käyttää sosiaali- ja terveyspalveluja keskimäärin vähemmän kuin kuntalaiset yleensä. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kotoutumispolun alkuvaiheessa kuitenkin palveluntarve on korkeampi johtuen erityispalveluista, jotka määritellään sosiaali- ja terveysministeriön ohjeissa. (Gissler, Malin & Matveinen, 2006; Polichtchouk, 2012.) Muille maahanmuuttajille järjestetään terveystarkastuksia tarpeen mukaan.

Terveystieteiden lain 50 §:n mukaan julkisen terveydenhuollon on aina annettava kiireellistä hoitoa kaikille sitä tarvitseville riippumatta siitä, onko henkilö kunnan asukas tai onko hänellä oikeus muulla perusteella terveyspalveluihin. Paperittomasti maassa oleskelevat ovat siis oikeutettuja kiireelliseen hoitoon kaikkialla maassa. Heiltä voidaan yrittää periä kiireellisestä hoidosta koituvat todelliset kustannukset ja lääkityksestä

täysi hinta. Kunnan terveydenhuolto voi myös tarjota välttämätöntä kiireetöntä hoitoa, joka potilaan tulee pääsääntöisesti maksaa itse. (Sosiaali- ja Terveysministeriö, kuntainfo 2/2017.)

Maahantulotarkastukset, terveystarkastus ja hammashuolto

Kiintiöpakolaisille tehdään terveystarkastus ja infektio- ja tautien seulonta sosiaali- ja terveysministeriön Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden infektio-ongelmien ehkäisy -julkaisun (2010) ohjeiden mukaisesti lähtömaahuomioiden. Turvapaikanhakijoille terveystarkastus ja infektio- ja tautien seulonta tehdään jo vastaanottokeskuksessa. Laajassa terveystarkastuksessa, ns. maahantulotarkastuksessa, joka tehdään viimeistään kaksi viikkoa maahan tulon jälkeen, terveydenhoitaja tekee alkuhaastattelun ja -tarkastuksen sekä alustavan arvion erityistuen tarpeesta. Alkuhaastattelussa käydään läpi kaikki keskeiset hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät asiat. Alkuhaastattelun ja -tarkastuksen yhteydessä terveydenhoitaja ohjelmoi seulontaverikokeet, uloste- ja virtsanäytteet sekä röntgenkuvan keuhkoista. Terveydenhoitaja varaa ajat laboratorioon, röntgeniin sekä tarvittaessa avustavan henkilön mukaa, esimerkiksi ohjaajan tai tulkin. Alkutarkastuksen jälkeen hoitaja ohjaa selvästi sairaat lääkärin vastaanotolle viikon kuluessa. Lääkärille ohjataan myös ne, joiden laboratorio- ja röntgentuloksissa on jotain poikkeavaa ja kaikki alle 7-vuotiaat. Raskaana olevat ohjataan äitiysneuvolalääkärille. Rokotetiedot kirjataan koneelle ja tehdään rokotussuunnitelma. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisut, 2010.)

Tässä vaiheessa ELY-keskukselle ilmoitetaan erityisen tuen tarpeessa olevat henkilöt, joiden sosiaali- ja terveyskustannukset ELY-keskus korvaa täysimääräisesti kymmenen vuoden ajan. Pakolaistaustaisilta asiakkailta pyydetään lupa terveystietojen luovuttamiseen esim. sosiaalitoimelle. Alkutarkastuksessa mukana ollut henkilökunta toimittaa lasten terveystiedot neuvolaan ja kouluterveydenhoitajille. Neuvola ja kouluterveydenhuolto varaavat tarvittavat ajat asiakkailleen. Päivähoitoa, koulu tai kielikurssi voidaan aloittaa hyvin pian sen jälkeen, kun terveystarkastus on tehty. Maahanmuuttaja-asiakkaille varataan tavallista pidempi vastaanottoaika, koska tulkin käyttö hidastaa toimintaa. Kolmen viikon aikana Suomeen tulosta tulee myös mahdollisuuksien mukaan järjestää käynti hammashoidossa.

Pakolaisten kanssa tehtävässä terveyttä ja hyvinvointia edistävässä työssä tärkeää on monialainen yhteistyö. Terveystarkastusten yhteydessä on oltava psykososiaalisen työn ammattilaisen konsultaatiomahdollisuus ja lähikontakti tartuntatautiyksikköön, fysioterapiaan ja hammashuoltoon. Kunnan pakolaistaustaiset terveydenhuollon asiakkaat on alkuvaiheessa asianmukaista ohjata yhden asiaan perehtyneen terveydenhoitajan luokse. Kouluikäisten terveyttä ja hyvinvointia edistävässä työssä kouluterveydenhuolto ja oppilashuolto ovat keskeisessä roolissa. Sipoossa kouluterveydenhuolto ja oppilashuolto tekevät yhteistyötä perheryhmäkodin ja tukiasumisyksiköiden kanssa sekä vastaavat rokotusohjelman loppuunviennistä. Tulkkipalveluja käytetään aina tarvittaessa. Ohjeistus tulkkiasioista löytyy tämän ohjelman kohdasta 5.12 Tulkkipalvelut.

Mielenterveyspalvelut

Yksi tärkeä osa terveydenhuollon palvelujen kokonaisuutta, etenkin pakolaistaustaisten asiakkaiden kannalta, on riittävät mielenterveyspalvelut. Etenkin kiintiöpakolaistaustaisilla ja turvapaikkaprosessin läpikäyneillä henkilöillä saattaa olla psyykettä kuormittavia kokemuksia takanaan. Pako lähtömaasta on jo itsessään raskas kokemus psyykelle. Tämän lisäksi taustalla saattaa olla kidutusta tai traumatisoivaa väkivaltaa. THL:n mukaan kolme neljästä pakolaistaustaisista tai konfliktialueilta tulevista on kokenut jonkun väkivaltaisen tapahtuman. On siis tärkeää, että ammattilaiset, jotka työskentelevät näiden ihmisten kanssa, oppivat tunnistamaan psyykkisen oireilun ja ohjaavat henkilöitä oikeanlaisen avun piiriin. Sipoossa toimii HUS:n ylläpitämä

Sipoon psykiatrian poliklinikka, sekä kunnan omat päihde- ja mielenterveyspalvelut josta voi saada apua mielenterveysongelmiin. Alaikäiset asiakkaat voivat saada apua neuvolan, oppilashuollon, HUS:n lastenpsykiatrian poliklinikan tai Porvoon nuorisopsykiatrisen poliklinikan kautta. Näiden lisäksi lähi-alueilla on useita järjestöjä, joissa on erityisosaamista traumatisoituneiden ja kidutettujen henkilöiden kuntouttamiseen. Esimerkiksi Kidutettujen kuntoutuskeskus hoitaa kidutuksen vuoksi traumatisoituneita pakolaisia ja oleskeluluvan saaneita. Suomen Mielenterveysseura tarjoaa kriisiapua ja keskusteluapua maahanmuuttajataustaisille henkilöille. Tämän lisäksi Suomen Mielenterveysseuralla on runsaasti mielenterveyttä käsittelevää materiaalia eri kielillä.

Taulukko 11: Terveyden edistämisen kokonaisuus

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Indikaattori
Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden maahantuloon liittyvät tarkastukset järjestetään	Maahantulotarkastus: <ul style="list-style-type: none"> viimeistään 2 viikkoa maahantulon jälkeen terveydenhoitajan alustava arviointi, läheteet laboratorioon ja röntgeniin Lääkärintarkastus maahantulotarkastuksen jälkeen tarpeen mukaan Hammastarkastus mahdollisuuksien mukaan 3 viikkoa maahantulon jälkeen 	Sosiaaliohjaaja varaa ajat Aikuisterveydenhoitaja Kouluterveydenhoitaja Hammashoitaja	Maahantulotarkastusten lukumäärä suhteessa vastaanotettuihin pakolaisiin
Pakolaistaustaiset asiakkaat ohjataan tarvetta vastaavaan terveydenhuollon palveluun	Aikuiset pakolaiset jatkavat aikuisterveydenhuollon terveydenhoitajalla käymistä tai heidät ohjataan erityispalveluihin tarvittaessa Lapset ohjataan neuvolaan tai kouluterveydenhoitoon	Terveyspalvelut Aikuisterveydenhoitaja Oppilashuolto Neuvola	Pakolaistaustaisten henkilöiden määrät terveyskeskuksessa ja neuvolassa, kouluterveydenhoidossa ELY-keskuksen kanssa tehtyjen erityiskustannussopimusten määrä
Kunnan terveyspalvelut soveltuvat kaikille kuntalaisille taustasta riippumatta	Maahanmuuttajataustaisia asiakkaita opastetaan terveydenhuollon palvelujen käytössä Terveydenhuollossa varmistetaan, että asiakkaalle on tarvittaessa varattu tulkki	Terveyspalvelut	Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrä Terveyspalveluiden varaamien tulkkien määrä

Monikulttuurisen terveydenedistämistyön kehittäminen Sipoossa

- Monikulttuurisuuskoulutusta tarjotaan sitä haluaville ja tarvitseville työntekijöille
- Traumatisoituneiden asiakkaiden oireet opitaan tunnistamaan
- Mielenterveyspalveluita tarvitseville pyritään mahdollisimman nopeasti löytämään oikeanlainen apu ja tuki
- Kunta pyrkii vaikuttamaan alueen mielenterveyspalveluiden hoitopolkuihin ja siihen, että palvelut vastaisivat paremmin myös pakolaistaustaisten asiakkaiden tarpeita

5.11 Asuntopalvelut

Saapuessaan kuntaan maahanmuuttaja hakee asuntoa kunnan tai yksityisten toimijoiden kautta kuten kuka tahansa kuntaan muuttava henkilö. Poikkeuksena ovat kiintiöpakolaisina suoraan ulkomailta kuntaan muuttavat henkilöt sekä alaikäiset yksin maahan tulleet oleskeluluvan saaneet lapset ja nuoret.

Pakolaiskiintiössä muuttavien henkilöiden kohdalla ELY-keskuksen kanssa tehtävä sopimus velvoittaa kunnan järjestämään asunnon kuntapaikan saaville henkilöille. Kunta voi järjestää asunnon esimerkiksi KAS-asunnot Oy:n kautta tai yksityistarjoajilta. Asunnot pyritään järjestämään Nikkilän tai Söderkullan alueelta. Sipoossa järjestetään yksin alaikäisenä maahan tulleille, kuntapaikan saaneille nuorille perheryhmäkotipalveluita, tukiasumista ja jälkihuoltoa. Alaikäisenä yksin maahan tulleelle kuntapaikan saaneelle, yli 17-vuotiaalle nuorelle, kunta järjestää tukiasunnon, jossa asutaan joko yksin tai yhdessä muiden nuorten kanssa 21 ikävuoteen saakka. Mahdollisuuksien mukaan pyritään järjestämään asunnot niin, että nuori voi jäädä asumaan siihen myös täytettyään 21 vuotta. Tukiasunnot sijaitsevat Nikkilän ja Söderkullan alueella. Asumisohjaajat ohjaavat tukiasumisessa asuvia nuoria.

Kaikki yli 17-vuotiaat itsenäisesti asuvat maksavat vuokransa itse. Asumiseen voi saada asumistukea ja perustoimeentulotukea Kelasta. Tietoa asumiseen liittyvistä tuista löytyy Kelan sivulta www.kela.fi tai Kelan Sipoon palvelupisteestä os. Iso Kylätie 20, 04130 SIPOO.

Asuntotilanne on haasteellinen. Erityisesti suurten perheiden asuttaminen on vaikeaa, koska tarvittavan kokoisia asuntoja, jotka mahtuvat Kelan hyväksyntäin vuokramenojen rajoihin, ei juuri ole saatavilla. ELY-keskus korvaa kiintiöpakolaisten asuntojen varaamisesta aiheutuvat vuokratulot kunnalle, mikäli asuntoja joudutaan pitämään tyhjillään odotettaessa pakolaisten saapumista kuntaan.

5.12 Tulkkipalvelut

Kotouttamistyön tavoitteena on maahanmuuttajan suomen ja/tai ruotsin kielen vähittäinen oppiminen, mutta käytännössä sekä maahanmuuttaja että hänen asioitaan hoitava viranomaisen tarvitsevat usein, erityisesti kotoutumispolun alkuvaiheessa, tulkkaus- ja käännöspalveluja asioinnin onnistumisen ja asiakkaan oikeusturvan turvaamiseksi. Jos henkilö ei osaa viranomaisen käyttämää suomen tai ruotsin kieltä, on viranomaisen huolehdittava asian tulkitsemisesta tai kääntämisestä kielilain (423/2003), sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000), hallintolain (434/2003) tai perusopetuslain (628/1998) mukaan.

Tulkkaus/kääntäminen voidaan suorittaa sellaisella kielellä, jota maahanmuuttaja ymmärtää asian laatuun nähden riittävän hyvin. Tavoitteena on, että sekä maahanmuuttaja että virkailija ymmärtävät toisiaan tulkin/kääntämisen välityksellä.

Kotoutumislain (2010/§48) mukaan valtio korvaa kunnille kotoutumislain 2§:n 2 ja 3 momentin mukaiselle henkilölle¹ järjestetyn tulkkauksen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tulkkausta, joka järjestetään sosiaali- ja terveydenhuollossa, kotoutumissuunnitelman ja alkukartoituksen teossa, maahantulon alkuvaiheen kotoutumispalvelujen käytössä ja kuntaan perehdyttämisessä (asioiminen kaupassa, postissa ja viranomaisissa, julkisen liikenteen käyttö jne.). Lisäksi koulun ja kodin tai päiväkodin välisessä yhteistyössä syntyneet tulkkaus- ja käännöskustannukset korvataan *täysimääräisinä ilman aikarajaa*. Edellytyksenä korvausten maksamiselle on voimassa oleva sopimus kiintiöpakolaisten vastaanotosta. Suomen kansalaisuuden saamisen jälkeen näitä kustannuksia ei enää korvata.

Tulkin käytöstä aiheutuvat kustannukset maksetaan sen toimialan määrärahoista, josta tulkkikustannukset ovat syntyneet. Korvausten piiriin kuuluvien henkilöiden kohdalta korvaukset haetaan ELY-keskukselta takautuvasti. Tarkemmat ohjeet kustannusten korvausten hakuun löytyvät työ- ja elinkeinoministeriön ohjeituksesta kotoutumista edistämistä koskevan lain mukaisten kustannusten korvaamisesta kunnille. Korvausten saaminen edellyttää kotouttamisohjelman ja ELY-keskuksen pakolaisten kuntaan sijoittamista koskevan sopimuksen voimassaoloa.

Sipoo on kilpailuttanut tulkki- ja käännöspalvelujen tarjoajat ja tehnyt sopimukset kielikohtaisesti eri palveluntarjoajien kanssa. Tarkemmat ohjeet tulkkien käyttöön Sipoossa löytyy kunnan tulkkiohjeista. Sipoo on kilpailuttamassa tulkki- ja käännöspalvelut uudestaan vuoden 2018 alussa.

Taulukko 12: Tulkkipalvelujen kokonaisuus

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Indikaattorit
Maahanmuuttajataustaisen henkilön asioidessa sekä viranomaisen että asiakas ymmärtävät toisiansa	Tarvittaessa asiat käännetään tai tulkataan asiakkaan ymmärtämällä kielellä	Eri osastojen viranomaiset	Käännettyjen asiakirjojen ja tulkattujen asiakastapaamisten määrä

Tulkkipalvelujen käytön kehittäminen

- Tulkin käyttöön liittyvät ohjeet jaetaan kaikille kunnan osastoille, jotta kaikki ovat tietoisia tulkkauspalveluiden käyttöohjeista.
- Tarvittaessa maahanmuuttajapalvelut opastavat muita osastoja tulkin tilaamisessa ja käytössä.

5.13 Kotoutumista tukevat kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut

Sipoon kunta tarjoaa eri-ikäisille maahanmuuttajataustaisille asiakkaille samat mahdollisuudet ja oikeudet harrastaa ja liikkua kuin muillekin kuntalaisille. Alkuvaiheen tiiviin ohjauksen yhteydessä kartoitetaan myös asiakkaan kiinnostuksenkohteita ja autetaan löytämään mieluisa harrastus.

¹ Korvausten piiriin kuuluvat henkilöt selviävät TEM:in ohjeesta 5.4.2912/TEM/910/00.03.05.02/2012

Kunnalla on Nikkilässä ja Söderkullassa kirjastot sekä kiertävä kirjastoauto. Sipoossa toimii myös kunnan ylläpitämä, opetus- ja kulttuuriministeriön valvoma kansalaisopisto, joka tarjoaa runsaasti erilaisia kursseja. Maahanmuuttajat ovat tervetulleita kursseille tasavertaisesti kantaväestön kanssa. Kansalaisopisto tarjoaa mm. ulkomaalaisille suunnattuja suomen ja ruotsin kielen kursseja. Lisätietoja löytyy www-sivulta http://www.sipoo.fi/fi/kulttuuri_ ja_vapaa-aika/kansalaisopisto/opisto. Kansalaisopisto on myös järjestänyt uimavuoroja maahanmuuttajataustaisille naisille Sipoossa. Uimakoulun tarvetta maahanmuuttajataustaisille naisille ja miehille kartoitetaan myös.

Kunnan nuorisotoimi järjestää toimintaa Nikkilän ja Söderkullan taajamissa seitsemän vuotta täyttäneille lapsille ja teini-ikäisille sekä erityisessä syrjäytymisvaarassa oleville nuorille mm. nuorisotiloissa. Kunta tukee myös kolmannen sektorin harjoittamaa nuorisotoimintaa. Lisätietoja löytyy www-sivulta: http://www.sipoo.fi/fi/kulttuuri_ ja_vapaa-aika/nuorisopalvelut/muut_palvelut.

Kunta järjestää Hindsby barnträdgårdissa ja Paipis barnträdgårdissa leikkitoimintaa lapsille, jotka eivät tarvitse kunnallista päivähoitoa. Lapset voivat myös osallistua kodin ulkopuolisiin retkiin ja tapahtumiin ja vanhemmille järjestetään vanhempainiltoja ja kasvatustavoitekeskusteluja.

Kolmas sektori kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnan järjestäjänä

Eri järjestöjen merkitys kahdensuuntaisessa kotoutumisessa on huomattava erityisesti kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden tarjoajina. Valtioneuvoston maahanmuuttostrategiassa ja kotoutumislaissa korostetaan järjestöjen merkitystä väestöryhmien välisen arjen vuoropuhelun edistämiseksi. Lisäksi esimerkiksi pakolaisten vastaanotossa kolmannen sektorin mahdollisuudet järjestää esim. talvivaate- ja kodintarvikekeräyksiä ja perheen kotoutumista edistäviä toimia, esim. perheleirejä ja ystävätoimintaa on tärkeä. Sipoossa toimii mm. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Kansanterveys, Marttaliitto, 4H-liitto, Suomen Punaisen Risti, Partiolaiset ja seurakunnat.

Sipoon Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää vapaaehtoisvoimin perhekahvilatoimintaa kerran viikossa Nikkilässä. Lisäksi MLL on järjestänyt perhekummitoimintaa ja Ystäväksi maahanmuuttajaaidille -toimintaa Sipoossa. Maahanmuuttajaperheet ovat lämpimästi tervetulleita MLL:n toimintaan. Suomen Punaisen Ristin kanssa on parhaillaan lähdössä käyntiin tukikummitoiminta yksintulleille nuorille. Partiolaiset järjestävät maahanmuuttajanuorille kotoutumista edistävää toimintaa yhteistyössä kunnan tukiasumisyksikön kanssa. Sipoossa toimii myös aktiivisia vapaaehtoisia jotka tarvittaessa auttavat huonekalukeräyksissä, ystävätoiminnassa, tukikummitoiminnassa ja muussa vapaaehtoistoiminnassa.

Lisäksi Sipoossa toimii erilaisia urheiluseuroja ja yhdistyksiä jotka ovat olleet aktiivisesti mukana etenkin nuorten osallistamisessa heidän toimintaansa.

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden kehittäminen Sipoossa

- Perustetaan kolmannen sektorin verkosto, jonka tarkoituksena on helpottaa eri järjestöjen ja kunnan välistä yhteistyötä
- Kehitetään yhteistyötä vapaaehtoisten kanssa järjestämällä yhteisiä keskustelu- ja suunnittelutilaisuuksia

5.14 Henkilöstön koulutus monikulttuurisuusasioissa

Laki kotoutumisen edistämisestä edellyttää, että kunta huolehtii oman henkilöstönsä riittävästä osaamisesta monikulttuurisuusasioissa. Sipoo tulee järjestämään monikulttuurisuuskoulutuksia säännöllisesti kunnan

työntekijöille. Sipoon kunnan henkilöstön osaamista kehitetään muun muassa yleisen henkilöstökoulutuksen kautta, josta vastaa kunnan henkilöstöpalvelut. Toimiala- ja osastokohtaisesta koulutuksen tarjoamisesta vastaavat puolestaan eri osastojen ja toimialojen johto.

Monikulttuurisuuskoulutus huomioidaan vuosittain laadittaessa kunnan koulutussuunnitelma. Johdon tehtävänä on ohjata henkilöstöä näihin koulutuksiin.

Monikulttuurisuuskoulutuksia järjestetään myös runsaasti Sipoon lähialueilla. Sipoon kunnan henkilöstöä kannustetaan osallistumaan myös lähialueilla järjestettäviin koulutuksiin. Monikulttuurisuuskoulutuksia tarjoavat pääkaupunkiseudulla mm. seuraavat tahot:

- Kotouttamisen osaamiskeskus (<http://kotouttaminen.fi/osaamiskeskus>)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (www.thl.fi)
- Väestöliitto (<http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus>)
- Pakolaisneuvonta ry (www.pakolaisneuvonta.fi)

Monet eri järjestöt ja muiden kuntien edustajat voivat myös tulla kertomaan omasta toiminnastaan, käytännöstään ja pakolaisten vastaanottoon liittyvistä kokemuksista. Esimerkiksi SPR:ltä tai Maahanmuuttovirastolta voidaan kutsua edustajia jakamaan tietoa pakolaisten lähtömaiden tilanteista.

Taulukko 13: Henkilöstön koulutuksen kokonaisuus

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Indikaattorit
Kunnan henkilöstön monikulttuurisesti osaavaa	Työnantaja tarjoaa työntekijöille koulutusta monikulttuurisuusasioissa ja kannustaa osallistumaan Monikulttuurisuuskoulutus sisällytetään kunnan koulutussuunnitelmaan	Kunnan henkilöstöpalvelut Eri yksiköiden ja toimialojen johto	Järjestettyjen koulutusten ja osallistujien määrä

Monikulttuurisuusosaamisen kehittäminen

- Monikulttuurisuuskoulutus huomioidaan kunnan koulutussuunnitelmissa ja johtotehtävissä toimivat ohjaavat työntekijöitä niihin
- Hyödynnetään eri tahojen tarjoamia asiantuntijapalveluja sekä lähikuntien osaamista
- Seudullisen yhteistyön edistäminen esim. yhteisten koulutusten ja tapaamisten merkeissä
- Kunnan eri osastojen välisen yhteistyön edistäminen esim. yhteisten koulutustarpeiden kartoittamisen ja koulutusten järjestämisen kautta

6 Tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen

Suomen perustuslain (731/1999, 6§) mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä ja yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat keskeisiä perusoikeuksia. Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Valtion ja kuntien viranomaisia koskevan yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) määrää viranomaisten, koulutusten järjestäjien sekä työnantajien kaikessa toiminnassaan edistävän yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä estää välitöntä ja välillistä syrjintää. Käytännössä tämä tapahtuu osana monia eri tehtäväkokonaisuuksia: päätöksentekoa, toiminnan ohjausta ja johtamista, palveluiden järjestämistä ja tuottamista, työnantajatehtäviä sekä paikallisen elinvoiman vahvistamista.

Sipoossa syrjimättömyyden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet on kirjattu toimintasuunnitelmiin eri alueilla (esim. varhaiskasvatus, opetus, aamu- ja iltapäivätoiminta, vammaiset ja vanhukset, työ). Niitä pyritään edistämään käytännön työssä eri sektoreilla ja epäkohtiin puuttumaan. Sipoon kunnan tämänhetkisen strategian ohjaavat arvot ovat palvelualttius, avoimuus ja kekseliäisyys. Näiden arvojen tulisi näkyä kaikessa kunnan toiminnassa, myös kotouttamistyössä. Kaksikielisenä kuntana tasa-arvo kotoutumiskielten välillä tulee myös ottaa huomioon esimerkiksi siinä, että jokaiselle kotoutujalle tarjotaan mahdollisuus valita kotoutumiskieli itse alkukartoituksen yhteydessä.

Hyviä etnisiä suhteita pyritään edistämään mahdollistamalla vuoropuhelua eri väestöryhmien välillä. Kuntalaisten asenteisiin pyritään vaikuttamaan avoimella viestinnällä ja kansalaisille tarkoitetuilla tapahtumilla, jotka ovat avoimia kaikille kuntalaisille ja mahdollistavat eritaustaisten ihmisten kohtaamisen. Sipoossa on myös pyrittävä raivaamaan tietä asunto- ja työmarkkinoilla kannustamalla asunnonomistajia vuokraamaan asuntojaan ja työnantajia palkkaamaan myös maahanmuuttajataustaisia henkilöitä.

Poliisin tehtävänä on puuttua sellaiseen käyttäytymiseen, joka on kriminalisoitua ja saattaa rikoksen tehneet henkilöt vastuuseen teoistaan.

7 Kotouttamistyön ja kotouttamisohjelman seuranta ja päivitys

Kotoutumista edistävän toiminnan organisoimiseksi ja kehittämiseksi on tärkeää pystyä seuraamaan ja arvioimaan kotouttamistyön tuloksia. Koska kotouttamisohjelman tarkoituksena on toimia työvälineenä kotoutumistyötä tekeville eri tahojen edustajille, se tulee päivittää tarpeen tullen, mutta vähintään kerran valtuustokaudessa.

Kotouttamisohjelman seuraamisesta ja päivityksestä ja kotouttamistyön kokonaiskoordinaatiosta vastaa Sipoon kunnan kotouttamistyön ohjausryhmä, joka laajennetaan tarvittaessa ohjausryhmästä kutsumalla mukaan tärkeitä sidosryhmiä mukaan lukien maahanmuuttajien edustajia. Kotouttamistyön ohjausryhmä tapaa vähintään kerran vuodessa ja koolle kutsumisesta vastaa maahanmuuttokoordinaattori. Kotouttamistyön ohjausryhmä raportoi kunnanvaltuustolle kotouttamistoimenpiteistä vähintään kerran valtuustokauden aikana. Jokainen toimiala on myös velvoitettu seuraamaan kotouttamisohjelmaa oman toimialan osalta.

Seudullisen yhteistyön kehittymistä KUUMA-kuntien ja Itä-Uudenmaan kuntien kanssa tulee seurata ja kotouttamisohjelmaa ja kotouttamistyötä koordinoita mahdollisesti jatkossa seudullisessa yhteistyössä.

Lähteet

Gissler, M.; Malin, M. & Matveinen, P. (2006) Maahanmuuttajat ja julkiset palvelut: Terveydenhuollon palvelut ja sosiaalihuollon laitospalvelut. Stakes.

Maahanmuuttovirasto. www.migri.fi

Opetushallitus (2014) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Polichtchouk, V. (2012) *Sosioekonominen analyysi pakolaisten kuntiin sijoittamisesta*. Helsinki: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.

Sipoon kunta. www.sipoo.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö (2013) Ohjeistus kotoutumislain mukaisten kustannusten korvaamisesta kunnille. <http://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/540001/41542>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2010) Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden infektio-ongelmien ehkäisy. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu: 2009:21.

Sosiaali ja terveysministeriö, kuntainfo 2/2017.

THL. www.thl.fi

Tilastokeskus. www.stat.fi

Työ- ja elinkeinoministeriön kotouttamisen osaamiskeskus. www.kotouttaminen.fi.